

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษา ของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

1. หลักสูตร

- 1.1 ความหมายของหลักสูตร
- 1.2 ความสำคัญของหลักสูตร
- 1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
- 1.4 ลักษณะของหลักสูตรที่ดี

2. การประเมินหลักสูตร

- 2.1 ความหมายของการประเมินหลักสูตร
- 2.2 จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร
- 2.3 รูปแบบของการประเมินหลักสูตร
- 2.4 ขั้นตอนของการประเมินหลักสูตร

3. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

4. หลักสูตรสถานศึกษา

- 4.1 ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา
- 4.2 ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา
- 4.3 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- 4.4 ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- 4.5 องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

คำว่าหลักสูตร (Curriculum) ได้มีนักวิชาการหรือนักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้หลายทัศนะแตกต่างกันออกไป ดังนี้

ทาบา (Taba, อ้างใน รัตนาภรณ์ เปี่ยมพงษ์สานต์, 2540 : 13) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง วิธีการเตรียมเยาวชนให้มีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสมาชิกที่สามารถสร้างผลผลิตให้แก่สังคมของเขา

กู๊ด (Good, 1973 : 175) ได้ให้ความหมายของคำว่าหลักสูตรไว้ในพจนานุกรมทางการศึกษา (Dictionary of Education) ว่าหลักสูตร คือ กลุ่มรายวิชาที่จัดไว้อย่างมีระบบหรือลำดับวิชาที่บังคับสำหรับการจบการศึกษาหรือเพื่อรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาต่างๆ

โบแชมพ์ (Beauchamp, 1986 : 23) ให้ความหมาย “หลักสูตร” ว่าเป็น แผนที่เขียนไว้อย่างชัดเจนเพื่อบอกขอบเขต และการจัดโปรแกรมการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย

1. ข้อความที่กล่าวถึงแนวทางในการวางแผนการเรียนการสอน
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. เนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย
4. ระบบแนวทางการประเมินคุณค่าของหลักสูตร

กรมวิชาการ (2544 : 3) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า คือ ข้อกำหนดด้วยจุดมุ่งหมาย แนวทาง วิธีการและเนื้อหาสาระ ในการวัดผลการเรียนการสอนใน โรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ เจตคติ และพฤติกรรมตามที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของการศึกษา

กมล สดประเสริฐ (2544 : 171) กล่าวว่า หลักสูตรมิได้หมายถึงหนังสือหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น แต่หมายถึงกิจกรรม และประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับเด็กรวมถึงการสอนของครูต่อนักเรียนด้วย

สมคิด พรหมจ้อย (2545 : 19) ได้รวบรวมความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ ข้อกำหนดที่ระบุมวลประสบการณ์ที่กำหนดไว้ของหลักสูตรอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนได้มีความรู้ความสามารถ เจตคติและทักษะตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ฉันท ชาติทอง (2550 : 7) ได้กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ความรู้ต่างๆ ที่จัดให้ผู้เรียนทั้งในและนอกโรงเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นกิจกรรม โครงการหรือแผน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้พัฒนาและมีคุณลักษณะตามความมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

จากความหมายของหลักสูตรดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนหรือ
 มวลประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยเอกสารหลักสูตร รายวิชา การจัด
 กิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงการใช้หลักสูตรเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการในทุกๆ ด้าน
 ทั้งด้านความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตรงตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของ
 หลักสูตรที่กำหนดไว้ โดยหลักสูตรต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม

ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอน
 มุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน ดังที่มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตร ไว้ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 107) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา
 ทุกระดับ เพราะเป็นตัวกำหนดแนวปฏิบัติที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามความมุ่งหมาย
 เดียวกัน

นิตยา บุตรศรี (2542 : 13) ได้กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเพราะ
 เป็นตัวกำหนดทิศทางของการศึกษาให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และเป็นเครื่องมือพัฒนาบุคลากร
 ของประเทศให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมตรงตามความมุ่งหมาย

ธำรง บัวศรี (อ้างถึงใน มัทนา วัฒนอมสัคดิ์, 2553 : 11) ได้กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญ
 ต่อการศึกษาและการเรียนการสอน ดังนี้

1. สำคัญต่อการศึกษาส่วนรวม เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์หรือเป้าประสงค์
 ของการศึกษาของชาติลงสู่การปฏิบัติ กล่าวได้ว่าหลักสูตรคือสิ่งที้นำเอาความมุ่งหมายและนโยบาย
 การศึกษาไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา
2. สำคัญต่อการเรียนการสอน เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียนกำหนด
 ทิศทางการสอน และเป็นแนวทางที่กำหนดให้การเรียนการสอนได้รับผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย
 การจัดการศึกษาของชาติไม่ว่าระดับใดมุ่งเน้นพัฒนาคนในชาติให้มีคุณลักษณะและศักยภาพที่เหมาะสม
 กับความต้องการของสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยมีหลักสูตรเป็นเสมือนพิมพ์เขียวใน
 การจัดการศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ อันจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาประเทศ
 ดังนั้น หลักสูตรจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาทุกระดับชั้น

จากความสำคัญของหลักสูตรดังกล่าว สรุปได้ว่าหลักสูตรมีความสำคัญดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเสมือนเป้าหมายลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
3. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา
4. ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู

5. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตาม จุดมุ่งหมายของการศึกษา

6. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ ผู้เรียนและสังคมควรจะ ได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรง

7. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่าเนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคม อย่างราบรื่น เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

8. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า วิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปด้วยความราบรื่น และผาสุกเป็นอย่างไร

9. หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไร

10. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจตคติ ของผู้เรียนในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคม และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและชาติบ้านเมือง

กล่าวโดยสรุปหลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในทุกระดับ เนื่องจากหลักสูตร เป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมายและทิศทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นไปตามความมุ่งหมายของการ จัด การศึกษา หลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพและศักยภาพต่อไป

องค์ประกอบของหลักสูตร

จากคำนิยามหรือคำจำกัดความของหลักสูตร นอกจากจะชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรมีสาระสำคัญ และมีความหมายอย่างไรแล้ว ยังชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญที่มีอยู่ในตัวหลักสูตรด้วย มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler, อ้างถึงใน มัทนา วังธนอมศักดิ์, 2553 : 13) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ว่าประกอบด้วยโครงสร้าง 4 ประการคือ

1. จุดมุ่งหมาย (Education Purpose) ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดผล
2. ประสบการณ์ (Education Experience) ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้จุดมุ่งหมายบรรลุผล
3. วิธีการจัดประสบการณ์ (Organization of Education Experience) เพื่อให้การสอนเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ

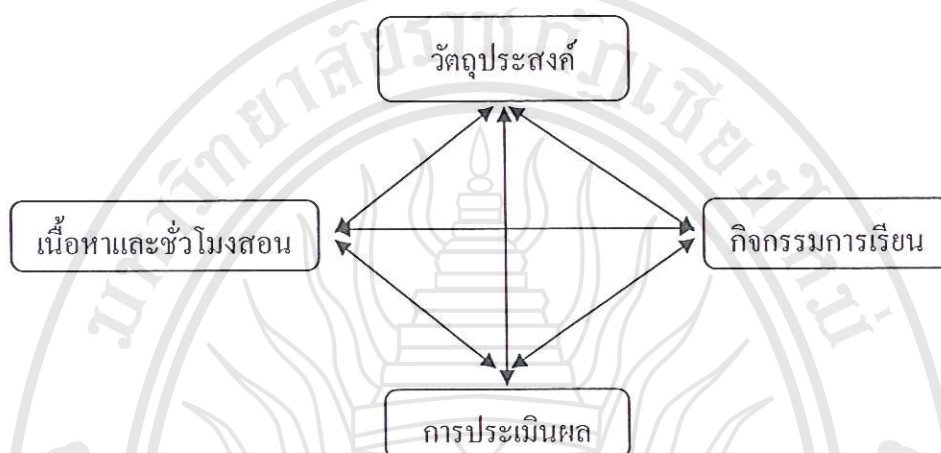
4. การประเมินผล (Determination of What to Evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ทาบ (Taba, อ้างถึงใน มัทนา วังธนอมศักดิ์, 2553 : 13) กล่าวว่า หลักสูตรควรมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา

3. กระบวนการสอนและการเรียนหรือการนำหลักสูตรไปใช้

4. วิธีการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

ซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 องค์ประกอบของหลักสูตร

ที่มา : (วิทนา วังถนอมศักดิ์, 2553 : 13)

สุมิตร คุณานุกร (2532 : 8) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. ความมุ่งหมาย (Objective) เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน และเป็นสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับ

2. เนื้อหา (Content) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การคัดเลือกเนื้อหาที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอนจะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Process) เป็นการดำเนินการและวิธีการปฏิบัติเพื่อให้หลักสูตรที่กำหนดไว้บังเกิดผลต่อผู้เรียน

4. การประเมินผล (Evaluation) เป็นการเปรียบเทียบผลการใช้หลักสูตรกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแบ่งเป็น 4 ลักษณะคือ การประเมินผลโดยยึดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม การประเมินผลโดยยึดเป้าหมาย การประเมินผลตอบสนอง และการประเมินผลในลักษณะตัดสิน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 5) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ (Objective) เป็นทิศทางของการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ทราบว่าพัฒนาผู้เรียนไปในลักษณะใด จะดำเนินการแก้ปัญหา และสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างไร

2. เนื้อหาวิชา (Content) เป็นองค์ประกอบที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา การคัดเลือกเนื้อหาที่จะทำให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ จะต้องปรับปรุงวิธีการคัดเลือกโดยใช้เกณฑ์ให้มากขึ้น และลดการใช้ความคิดเห็นของบุคคลให้น้อยลง

3. การจัดการเรียนการสอน (Process) เป็นการจัประสบการณ์การเรียนรู้ให้ตอบสนองและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย โดยคำนึงถึงหลักสูตรการจกกระบวนการฝึกปฏิบัติอย่างกว้างขวาง สนองความต้องการด้านความรู้ เสริมสร้างทักษะ ทศนคติ ค่านิยม ทำทายั่วยู่ให้เกิดการอยากเรียน อยากทดลองค้นคว้า อันเป็นหนทางนำไปสู่กระบวนการคิดแบบสืบค้นและการคิดแบบสร้างสรรค์

4. การประเมินผล (Evaluation) การประเมินผลหลักสูตรเป็นกระบวนการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้ กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งเป็นวิธีการตรวจสอบและติดตามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดการศึกษาที่ผ่านมาว่าประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในระดับใด มีส่วนใดบ้างที่ควรปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติให้บังเกิดผลดียิ่งขึ้น

สังค อุทรานันท์ (อ้างใน รัตนาภรณ์ เปี่ยมพงษ์สานต์, 2540 : 16) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมาย แยกออกเป็น

1.1 จุดมุ่งหมายทั่วไป จะแสดงถึงจุดมุ่งหมายและเจตนารมณ์โดยทั่วไปว่าหลักสูตรนั้นๆ มีความประสงค์ต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นเช่นใด

1.2 จุดมุ่งหมายเฉพาะ คือ จุดมุ่งหมายที่กล่าวไว้ในส่วนที่เป็นจุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชา หรือรายวิชาต่างๆ ที่มีอยู่ในหลักสูตร

2. เนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้จะเป็นสื่อกลางที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งแบ่งเป็น 5 ประเภท คือ

2.1 ข้อเท็จจริง และความรู้ธรรมดา

2.2 ความคิดรวบยอด และหลักการ

2.3 การแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์

2.4 เจตคติและค่านิยม

2.5 ทักษะทางกาย

3. การประเมินผล จะเป็นการเสนอแนะแนวทางการดำเนินการวัดและประเมินผลที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับหลักสูตรนั้นๆ

ส่วนที่ 2 เป็นส่วนประกอบอื่นที่จำเป็นบรรจุไว้ในหลักสูตร ประกอบด้วย

1. เหตุผล และความจำเป็นของหลักสูตร
2. การเสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอน
3. การเสนอแนะการใช้สื่อการเรียนการสอน
4. การเสนอแนะเกี่ยวกับการช่วยเหลือ และส่งเสริมผู้เรียน

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 185) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร กำหนดทิศทางและขอบเขตการให้การศึกษา เนื้อหาและกิจกรรม และการประเมินผล
2. เนื้อหา เป็นสิ่งที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ลำดับเนื้อหาสาระและการกำหนดเวลาเรียน
3. การนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดทำวัสดุหลักสูตร การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม การดำเนินการสอน
4. การประเมินผลหลักสูตร หลักสูตรเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด การประเมินผลหลักสูตรมีความสำคัญมีขอบเขตกว้างขวางจำเป็นต้องวางแผนล่วงหน้า

ธารง บัวศรี (อ้างถึงใน มัทนา วังธนอมศักดิ์, 2553 : 15) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร ดังนี้

1. เป้าหมายและนโยบายทางการศึกษา (Education Goals and Policies) หมายถึง สิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) หมายถึง ผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบหลักสูตรแล้ว
3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (Types and Structures) หมายถึง ลักษณะและแผนที่แสดงการแจกแจงวิชาหรือกลุ่มวิชา หรือกลุ่มประสบการณ์
4. จุดประสงค์ของวิชา (Subject Objectives) หมายถึง ผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนหลังจากได้เรียนวิชานั้นๆ ไปแล้ว
5. เนื้อหา (Content) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนวิชานั้นๆ ไปแล้ว
6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (Instructional Objectives) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้มีทักษะและความสามารถหลังจากที่ได้เรียนรู้ตามเนื้อหาที่กำหนด

7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional Strategies) หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้

8. การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน

9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (Curriculum Materials and Instructional Media) หมายถึง เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นฟิล์ม แถบวีดิทัศน์ และอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีและอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน

จากองค์ประกอบของหลักสูตรมีนักการศึกษาหลายท่านได้นำเสนอไว้หลายรูปแบบ สามารถสรุปองค์ประกอบของหลักสูตรได้ว่าประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อเป็นตัวกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษา
2. เนื้อหาสาระ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้
3. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งครูผู้สอนจะต้องจัดกระบวนการเรียนการสอนตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ ดังนั้นถ้าครูผู้สอนได้ศึกษาหลักสูตรเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้ว การนำหลักสูตรไปใช้ก็จะประสบผลสำเร็จ
4. การวัดผลประเมินผล เป็นการชี้ให้เห็นว่าการนำหลักสูตรไปใช้นั้นประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรต่อไป

ลักษณะของหลักสูตรที่ดี

หลักสูตรที่ดีจะทำให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากหลักสูตรเป็นกรอบกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ ถ้าหลักสูตรจัดการจัดการเรียนรู้ก็จะประสบความสำเร็จ เกิดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา (มีทนา วังนอมศักดิ์, 2553 : 17) หลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. ตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษา
2. ตรงตามลักษณะของการพัฒนาการของผู้เรียนในวัยต่างๆ
3. ตรงตามลักษณะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและเอกลักษณ์ของชาติ
4. เนื้อหาสาระของเรื่องที่สอนบริบูรณ์พอที่จะช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็นทำเป็นมีพัฒนาการทุกด้าน

5. สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน คือ จัดวิชาทักษะและวิชาเนื้อหาให้เหมาะสมกันในส่วนที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเจริญงอกงามทุกด้าน

6. เกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่าย ควรจัดทำเป็นรูปคณะกรรมการ

7. มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ต่างๆ เช่น ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทรัพยากร ธรรมชาติ ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ความเปลี่ยนแปลงทาง

ปรัชญาการศึกษาความเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางจิตวิทยา ความเปลี่ยนแปลงในจุดประสงค์ของการศึกษา ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสัจจะแห่งตน หลักมนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองดี วัฒนาการทางอุตสาหกรรมเศรษฐกิจ ระบบการเมืองการปกครอง และความเปลี่ยนแปลงด้านอื่นๆ เป็นต้น

8. ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ต่อเนื่องและเรียงลำดับความยากง่ายไม่ให้ขาดตอนจากกัน
9. สร้างประสบการณ์ชีวิตประจำวันของผู้เรียน ในการแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิต เพื่อให้ผู้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขรู้จักแก้ปัญหา เกิดความรู้ทักษะ เจตคติ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการดำเนินชีวิต
10. ต้องเพิ่มพูนและส่งเสริมทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นแก่ผู้เรียน
11. ส่งเสริมให้เด็กทำงานเป็นอิสระ และทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพื่อพัฒนาให้รู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย
12. เสนอแนวทางวิธีการสอนและอุปกรณ์เพื่อการสอนไว้อย่างเหมาะสม
13. มีการประเมินผลตลอดเวลา เพื่อหาข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น
14. จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและมีโอกาสแก้ปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ
15. จัดประสบการณ์และกิจกรรม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกอย่างเหมาะสมตามความสนใจ ความต้องการ และความสามารถของแต่ละบุคคล และจัดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อชีวิตผู้เรียน
16. วางกฎเกณฑ์ไว้อย่างเหมาะสมแก่การนำไปปฏิบัติและสะดวกแก่การวัดและประเมินผล
17. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างชัดเจน สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง
18. มีความยืดหยุ่น สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามเหตุการณ์ เรื่องราว ความต้องการ และผลกระทบจากสภาวะแวดล้อมต่างๆ ตามความเหมาะสมและความจำเป็น และกำหนดทิศทางหรือแนวโน้มให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการ ความสนใจและความจำเป็นของชุมชนด้วย
19. ต้องสอดคล้องกับปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญทางด้านพื้นฐานทางปรัชญา พื้นฐานทางด้านจิตวิทยาพื้นฐานทางสังคม พื้นฐานทางประวัติศาสตร์การศึกษา
20. ควรใช้ได้ดีในระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น และควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขขึ้นมาใหม่ทุกระยะของการใช้งาน และเป็นกระบวนการพัฒนาที่มีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันได้เป็นอย่างดี นั่นคือ การนำผลของการใช้หลักสูตรนั้นมาวิเคราะห์และวิจัยเพื่อหาจุดดี จุดบกพร่องของหลักสูตร

นั้นๆ แล้วปรับปรุงแก้ไขใหม่ และก่อนนำไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพและคุณภาพของหลักสูตรนั้นๆ ต่อไป

สุพจน์ เอี่ยมมอญ (2544 : 4) ได้กล่าวว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมานั้นจะดีหรือไม่อย่างไร จะต้องพิจารณาในภาพรวมแบบกว้างๆ ทั้งในด้านกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

1. หลักสูตรที่ดีจะต้องตรงตามความมุ่งหมายการศึกษาของชาติ
2. หลักสูตรที่ดีจะต้องสนองความต้องการของสังคมได้ครบถ้วน
3. หลักสูตรที่ดีจะต้องเป็นไปตามแนวทางปรัชญาการศึกษาของชาติ
4. หลักสูตรที่ดีจะต้องเหมาะสมกับสภาพการปกครอง การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของชาติ

5. หลักสูตรที่ดีจะต้องเหมาะสมกับความพร้อมและความสามารถของผู้เรียนแต่ละวัย
6. หลักสูตรที่ดีจะต้องส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย
7. หลักสูตรที่ดีจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักทำงานร่วมกัน
8. หลักสูตรที่ดีจะต้องเข้าใจง่ายและใช้สะดวก
9. หลักสูตรที่ดีจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง
10. หลักสูตรที่ดีจะต้องพัฒนาให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี
11. หลักสูตรที่ดีจะต้องจัดสาระการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายและอยู่ในกรอบมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด

12. หลักสูตรที่ดีจะต้องมีความยืดหยุ่นให้สถานศึกษาจัดสาระการเรียนรู้ตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น

13. หลักสูตรที่ดีจะต้องมีสาระการเรียนรู้ต่อเนื่องกันทุกช่วงชั้น
14. หลักสูตรที่ดีจะต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
15. หลักสูตรที่ดีจะต้องส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
16. หลักสูตรที่ดีจะต้องจัดการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2554 : 16) กล่าวถึงลักษณะที่ดีของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ลักษณะของหลักสูตรที่ดีจะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและเกิดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา หลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. ตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษา
2. ตรงตามลักษณะของการพัฒนาการของเด็กในวัยต่างๆ
3. ตรงตามลักษณะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีเอกลักษณ์ของชาติ

4. มีเนื้อหาสาระของเรื่องที่สอนบริบูรณ์เพียงพอที่จะช่วยให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น และมีพัฒนาการในทุกด้าน
5. สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน คือ จัดวิชาทักษะ และวิชาเนื้อหาให้เหมาะสมกัน ในอันที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเจริญงอกงามทุกด้าน
6. หลักสูตรที่ดีควรสำเร็จขึ้นด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย เพื่อจะได้ผลดีควรจัดทำเป็นรูปคณะกรรมการ
7. หลักสูตรที่ดีจะต้องให้นักเรียนได้เรียนรู้ต่อเนื่องกันไป และจะต้องเรียงลำดับความยากง่ายไม่ให้ขาดตอนจากกัน
8. หลักสูตรที่ดีจะต้องเป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของเด็ก เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิต เพื่อให้มีความเป็นอยู่อย่างผาสุก
9. หลักสูตรที่ดีจะต้องเพิ่มพูนและส่งเสริมทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นของเด็ก
10. หลักสูตรที่ดีย่อมส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิดริเริ่ม มีความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินชีวิต
11. หลักสูตรที่ดีจะต้องส่งเสริมให้เด็กทำงานเป็นอิสระ และทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพื่อพัฒนาให้รู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย
12. หลักสูตรที่ดีย่อมบอกแนวทาง วิธีสอน และอุปกรณ์สื่อสารประกอบเนื้อหาสาระที่สอนไว้อย่างเหมาะสม
13. หลักสูตรที่ดีย่อมมีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลา เพื่อทราบข้อบกพร่องในอันที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป
14. หลักสูตรที่ดีจะต้องจัดประสบการณ์ให้เด็กเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีโอกาสแก้ปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ
15. หลักสูตรที่ดีต้องส่งเสริมให้เด็กรู้จักแก้ปัญหา
16. หลักสูตรที่ดีต้องจัดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อชีวิตของเด็ก
17. หลักสูตรที่ดีต้องจัดประสบการณ์และกิจกรรมหลายๆ อย่าง เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกอย่างเหมาะสมตามความสนใจ ความต้องการ และความสามารถของแต่ละบุคคล
18. หลักสูตรที่ดีจะต้องวางกฎเกณฑ์ไว้อย่างเหมาะสมแก่การนำไปปฏิบัติและสะดวกแก่การวัดและประเมินผล

กล่าวโดยสรุป หลักสูตรมีความสำคัญในการจัดการศึกษาทุกระดับ หลักสูตรที่ดีจะต้องมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเพื่อเป็นตัวกำหนดแนวปฏิบัติ ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน และสังคม ซึ่งจะทำให้การนำหลักสูตรไปใช้หรือการจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ฉะนั้นในการจัดทำหลักสูตรหรือการพัฒนาหลักสูตรจึงควรถือเป็นงานสำคัญที่นักพัฒนาหลักสูตร ต้องมีความรู้ มีข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาประกอบการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ได้หลักสูตรที่ดี ที่เหมาะสมต่อการศึกษอย่างแท้จริง

การประเมินหลักสูตร

ความหมายของการประเมินหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอน การประเมินหลักสูตรจึงเป็นเครื่องมือ ที่ชี้ให้เห็นว่าการนำหลักสูตรไปใช้ได้ผลมากน้อยเพียงใด โดยใช้กระบวนการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ เพื่อนำมาตัดสินคุณค่าของหลักสูตรนั้นๆ ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการ ประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้

กูด (Good, 1973 : 175) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง การประเมินผลของกิจกรรม การเรียนภายใต้กรอบของการสอนที่เน้นจุดประสงค์การตัดสินใจในความถูกต้องของจุดมุ่งหมาย ความสัมพันธ์ และความต่อเนื่องของเนื้อหา และผลสัมฤทธิ์ของวัตถุประสงค์เฉพาะซึ่งนำไปสู่ การตัดสินใจในการวางแผน การจัดโครงการ การต่อเนื่อง และการหมุนเวียนของกิจกรรม โครงการ ต่างๆ ที่จัดขึ้น

ฮร์นสไตน์ และฮันกินส์ (Ornstein, A. and Hunkins, 1998 : 320) กล่าวว่า การประเมิน คือ กระบวนการรวบรวมข้อมูลเพื่อที่จะกำหนดคุณค่าของเป้าหมายในการตัดสินใจที่จะปรับเปลี่ยน ล้มเลิกหรือสร้างสิ่งใหม่ขึ้น

ครอนบาค (Cronbach, อ้างถึงใน สุชาติ กุลชิงชัย, 2548 : 7) ให้ความหมายไว้ว่า “การประเมิน หลักสูตร” คือ การรวบรวมข้อมูลและการใช้ข้อมูลเพื่อตัดสินใจในเรื่องโปรแกรมหรือหลักสูตร การศึกษา

สตัฟเฟิลบีม และคณะ (Stufflebeam and other, อ้างถึงใน สุชาติ กุลชิงชัย, 2548 : 7) ได้ให้ ความหมายของการประเมินหลักสูตรว่า เป็นกระบวนการหาข้อมูล เก็บข้อมูล เพื่อนำมาใช้เป็นประโยชน์ ในการตัดสินใจหาทางเลือกที่ดีกว่าเดิม

โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 192) ให้ความหมายการประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการ รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจข้อบกพร่องหรือปัญหาเพื่อหาทาง ปรับปรุงแก้ไขส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตรให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น หรือการตัดสินคุณค่าของ หลักสูตรนั้นๆ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2540 : 217) ได้ให้ความหมายว่า การประเมินหลักสูตรเป็นการพิจารณาคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุมต่างๆ ของสิ่งที่ประเมินเพื่อนำมาพิจารณาร่วมกัน แล้วสรุปว่าจะให้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมานั้นว่าเป็นอย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใด เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข

ชูศรี สุวรรณโชติ (2542 : 213) กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรว่า เป็นกระบวนการในการหาข้อมูล การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการใช้หลักสูตรหรือกระทำก่อนการใช้หลักสูตร เพื่อนำผลการประเมินมาใช้ในการตัดสินใจทางเลือกที่ดีกว่าเดิม เพื่อการพัฒนาหลักสูตรต่อไป เพื่อจะได้รู้คุณค่า คุณภาพของหลักสูตร ซึ่งต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

ศิริชัย กาญจนวาสี (2542 : 21) กล่าวถึงความหมายของการประเมินว่า เป็นกระบวนการศึกษาสิ่งต่างๆ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการตรวจสอบการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ เป็นการช่วยเสนอสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ เป็นการสนองสารสนเทศแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยการบรรยายอย่างลุ่มลึก เป็นการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน

นิตยา สุวรรณศรี (2545 : 146) ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินหลักสูตรมีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาบทวนเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาโดยใช้ผลการวัดในแง่มุมต่างๆ ของสิ่งที่ประเมินนำมาพิจารณาร่วมกัน เช่น เอกสารหลักสูตร วัสดุหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ตัวผู้เรียน ความเห็นของผู้ใช้หลักสูตร และความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนและสังคม

รุจิร ภู่อาระ (2545 : 143) ได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้ การประเมินหลักสูตร คือ การวัดผลการปฏิบัติของผู้เรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในเชิงปริมาณและการเปรียบเทียบพฤติกรรมการปฏิบัติของผู้เรียนกับมาตรฐาน เพื่อใช้ในการอธิบายและการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการเลือกการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเรื่องหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 95) กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรไว้ว่า เป็นการพิจารณาเปรียบเทียบและตัดสินใจเกี่ยวกับองค์ประกอบต่างๆ ในระบบหลักสูตรว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีความสอดคล้องระหว่างมาตรฐาน ความมุ่งหวังและการปฏิบัติจริงเพียงใด มีประสิทธิภาพเพียงใด มีผลกระทบอย่างไร เพื่อจําแนกข้อมูลดังกล่าวมาปรับปรุงหลักสูตรนั้นให้ดีขึ้น

จากความหมายการประเมินหลักสูตรที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรเป็นการวางแผนและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลของหลักสูตรในด้านต่างๆ เพื่อพิจารณาตัดสินคุณค่าของหลักสูตรว่าหลักสูตรนั้นๆ มีประสิทธิภาพแค่ไหน เมื่อนำหลักสูตรไปใช้แล้วสามารถ

บรรลุดูมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างไร มีสิ่งใดที่ต้องแก้ไขปรับปรุง เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร

แมคเนล (Mcneil, 1981 : 153) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรเพื่อใช้เป็นเครื่องมือประกอบการตัดสินใจที่เลือกหลักสูตร เพื่อจะได้รู้ว่าควรจะปรับปรุงหลักสูตรตรงไหนและอย่างไร และเพื่อที่จะให้ครูใช้หาคำตอบเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียน

ทาบ (Taba, 1962 : 310) กล่าวว่า การประเมินผลหลักสูตรกระทำขึ้นเพื่อศึกษากระบวนการต่างๆ ที่กำหนดไว้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงใดบ้างที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ทางการศึกษา ซึ่งการประเมินดังกล่าวจะครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดของหลักสูตรและกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ จุดประสงค์ขอบเขตของเนื้อหาสาระ คุณภาพของผู้บริหารและผู้ใช้หลักสูตร สมรรถภาพของผู้เรียน ความสัมพันธ์ของวิชาต่างๆ การใช้สื่อ และวัสดุการสอน ฯลฯ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2540 : 217) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการประเมินหลักสูตรไว้ 3 ประการคือ

1. เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตร โดยตรวจสอบดูว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมานั้นสามารถบรรลุดตามวัตถุประสงค์หรือไม่
2. เพื่อวัดผลดูว่าการวางเค้าโครงและรูปแบบระบบของหลักสูตร รวมทั้งวัสดุประกอบหลักสูตรและการบริหาร การบริการหลักสูตรเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่
3. การประเมินจากผู้เรียนเองหรือการประเมินผลผลิตเพื่อตรวจสอบดูว่ามีลักษณะที่พึงประสงค์เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด

ทิตินา แยมมณี (2544 : 134) ได้กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรใดๆ ก็ตาม จะมีจุดมุ่งหมายคล้ายคลึงกันอยู่ 3 ประการสำคัญ คือ

1. เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรนั้น โดยดูว่าหลักสูตรที่จัดขึ้นสามารถสนองตามวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการหรือไม่
2. เพื่อตัดสินใจว่า การวางเค้าโครงและรูปแบบของหลักสูตร ตลอดจนการบริหารงานและการสอนตามหลักสูตรเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่
3. เพื่อวัดผลดูว่า ผลผลิตคือผู้เรียนนั้นเป็นอย่างไร

โชติ เพชรชื่น (อ้างถึงใน สมใจ แรงสิงห์, 2552 : 36) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการประเมินหลักสูตรไว้ 3 ประการ ได้แก่

1. เป็นการพิจารณาโครงสร้างของหลักสูตร ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ สื่อการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลมีความสอดคล้องระหว่างกันมากน้อยเพียงใด

และโครงสร้างดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับปรัชญา แผนพัฒนา นโยบายของประเทศ และความต้องการของสังคมมากน้อยเพียงใด ตลอดจนการพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงสร้างหลักสูตร

2. เป็นการพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรว่าสมควรจะนำไปใช้ดำเนินการต่อไปหรือไม่อย่างไร มีข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

3. เมื่อพิจารณาคุณภาพของผลผลิตของหลักสูตรว่า มีคุณลักษณะหรือมีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ในหลักสูตรหรือไม่ และยังพิจารณาถึงผลกระทบกับผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป จุดมุ่งหมายหลักของการประเมินหลักสูตร คือ เพื่อค้นหาข้อดี ข้อบกพร่อง และตรวจสอบว่าหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นมานั้น เมื่อนำไปใช้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตรว่ามีคุณค่าพอที่จะนำไปใช้ต่อปรับปรุงแก้ไข หรือยกเลิกต่อไป

รูปแบบของการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด แต่ละรูปแบบจะมีวัตถุประสงค์และขั้นตอนที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมในการประเมินซึ่ง ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 207) ได้สรุปรูปแบบการประเมินไว้ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. รูปแบบของการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จใหม่ๆ เป็นการประเมินผลก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ในกลุ่มนี้จะเสนอรูปแบบที่เด่นๆ คือ รูปแบบการประเมินหลักสูตรด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ แบบปุยแซงค์ (Puissance Analysis Technique)

2. รูปแบบของการประเมินหลักสูตรในระหว่างหรือหลังการใช้หลักสูตร ซึ่งในกลุ่มนี้สามารถแบ่งกลุ่มย่อยๆ ได้เป็น 4 กลุ่มดังนี้

2.1 รูปแบบของการประเมินหลักสูตรที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่จะประเมินว่าหลักสูตรมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายเป็นหลัก กล่าวคือ พิจารณาว่าผลที่ได้รับเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Tyler และรูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Hammond

2.2 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ไม่ยึดเป้าหมาย (Goal-Free Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ไม่นำความคิดของผู้ประเมินเป็นตัวกำหนดความคิดในโครงการประเมิน ผู้ประเมินจะประเมินเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามสภาพความเป็นจริง มีความเป็นอิสระในการประเมิน และต้องไม่มีความลำเอียง เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Scriven

2.3 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก (Criterion Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรนั้นๆ โดยใช้เกณฑ์เป็นหลัก เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Stake

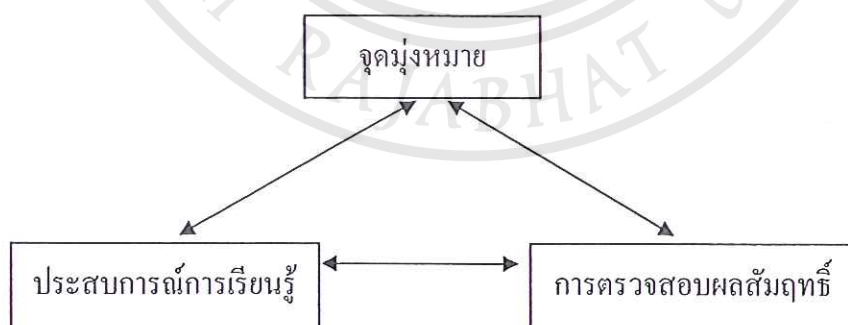
2.4 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ช่วยในการตัดสินใจ (Decision-Making Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการทำงานอย่างมีระบบเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Provus รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Stufflebeam รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Doris Gow เป็นต้น

รูปแบบการประเมินมีอยู่หลายประเภท สำหรับที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็นรายละเอียดของรูปแบบการประเมินที่นิยมนำไปใช้ ซึ่งได้เลือกมานำเสนอในที่นี้มีทั้งหมด 7 รูปแบบด้วยกัน คือ

1. รูปแบบการประเมินของ Ralph W.Tyler
2. รูปแบบการประเมินของ Robert L.Hammond
3. รูปแบบการประเมินของ Cronbach
4. รูปแบบการประเมินของ Michael Scriven
5. รูปแบบการประเมินของ Robert E.Stake
6. รูปแบบการประเมินของ Malcolm M.Provus
7. รูปแบบการประเมินของ Daniel L.Stufflebeam

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler)

ไทเลอร์ (Tyler, อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 226) ได้เสนอแนวคิดการประเมินหลักสูตร (Goal-based Description Model) และเป็นผู้ที่วางรากฐานการประเมินหลักสูตร โดยให้คำนิยามการศึกษาว่า “การศึกษาคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม” ดังนั้นการประเมินหลักสูตรจึงเป็นการเปรียบเทียบว่าพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ โดยการศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบของกระบวนการจัดการศึกษา 3 ส่วน คือ จุดมุ่งหมายทางการศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

ภาพที่ 2.2 รูปแบบการประเมินของ Tyler

ที่มา : (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 223)

Tyler เชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจนรัดกุมและจำเพาะเจาะจงจะเป็นแนวทางในการประเมินผลในภายหลังตามแนวคิดของ Tyler นั้น พื้นฐานของการจัดทำหลักสูตร คือ ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องสามารถวางจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่า ต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนหรือมีพฤติกรรมเมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้วอย่างไร และพยายามจัดประสบการณ์การสอนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ บทบาทของการประเมินหลักสูตรจึงอยู่ที่การดูผลผลิตของหลักสูตรว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดหรือไม่ แนวคิดของ Tyler เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร จึงยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal attainment Model) Tyler มีความเห็นว่าจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร คือ

1. เพื่อตัดสินว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้ในรูปของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมนั้น ประสบผลสำเร็จหรือไม่ ส่วนใดที่ประสบผลสำเร็จก็อาจเก็บไว้ใช้ต่อไป แต่ส่วนใดที่ไม่ประสบผลสำเร็จควรจะปรับปรุงแก้ไข

2. เพื่อประเมินค่าความก้าวหน้าทางการศึกษาของกลุ่มประชากรขนาดใหญ่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่นำเชื่อถือและเข้าใจปัญหาความต้องการของการศึกษา และเพื่อให้ข้อมูลนั้นเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายทางการศึกษาที่คนส่วนใหญ่เห็นด้วย

ด้วยเหตุนี้การประเมินหลักสูตรจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและของการประเมินคุณค่าของหลักสูตรด้วย Tyler ได้จัดลำดับขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินผลดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างกว้างๆ โดยการวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย (Goal Source) คือ นักเรียน สังคมและเนื้อหาสาระ ส่วนปัจจัยที่กำหนดขอบเขตของจุดมุ่งหมายคือ จิตวิทยาการเรียนรู้ และปรัชญาการศึกษา

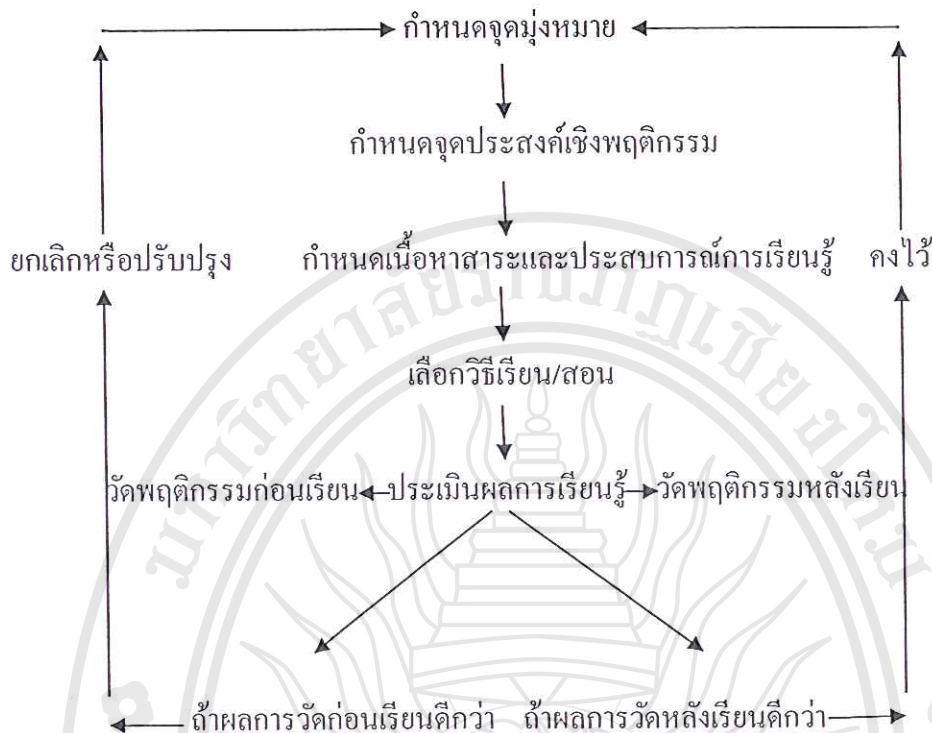
2. กำหนดจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดหลังจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

3. กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

4. เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่จะทำให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ประสบความสำเร็จ

5. ประเมินผลโดยการตัดสินใจด้วยการวัดผลทางการศึกษา หรือการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

6. หากหลักสูตรไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ก็จะต้องมีการตัดสินใจที่จะยกเลิกหรือปรับปรุงหลักสูตรนั้น แต่ถ้าบรรลุตามจุดมุ่งหมายก็อาจจะใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อปรับปรุงการกำหนดจุดมุ่งหมายให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลง หรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตร

ภาพที่ 2.3 กระบวนการประเมินหลักสูตรของ Tyler

ที่มา : สมบูรณ์ ชิตพงศ์ และคณะ (2544 : 45)

การประเมินหลักสูตรตามแนวคิดของ Tyler จะเห็นว่าเป็นการวัดความสำเร็จของผู้เรียน ส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสิน โดยอาศัยการวัดพฤติกรรมก่อนและหลังเรียน (Pre-Post Measurement) และมีการกำหนดเกณฑ์ไว้ก่อนล่วงหน้าว่าความสำเร็จระดับใดจึงจะประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การประเมินผลในลักษณะนี้จึงเป็นการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) มากกว่าการประเมินผลความก้าวหน้า

รูปแบบการประเมินของ Hammond

โรเบิร์ต แฮมมอนด์ (Robert L. Hammond, อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 226) มีแนวคิดในการประเมินหลักสูตรโดยยึดจุดประสงค์เป็นหลักคล้าย Tyler แต่ Hammond ได้เสนอแนวคิดที่ต่างจาก Tyler โดยเสนอว่า โครงสร้างการประเมินนั้นประกอบด้วยมิติใหญ่ๆ หลายมิติด้วยกัน แต่ละมิติก็จะประกอบด้วยตัวแปรสำคัญๆ อีกหลายตัวแปร ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรขึ้นอยู่กับภาวะสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างตัวแปรในมิติต่างๆ เหล่านี้ มิติทั้ง 3 ได้แก่ มิติด้านการเรียนการสอน มิติด้านสถาบัน และมิติด้านพฤติกรรม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. มิติด้านการสอน ประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ 5 ตัวแปร คือ

1.1 การจัดชั้นเรียนและตารางสอน คือ การจัดครูและนักเรียนให้พบกัน และดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งการจัดในส่วนนี้จะต้องคำนึงถึงเวลาและสถานที่ด้วย ในเรื่องเวลา หมายถึง การกำหนดช่วงเวลาการสอนซึ่งต้องคำนึงถึงธรรมชาติของผู้เรียน ลักษณะวิชาว่าควรจะจัดวิชาใดก่อนหลังในตารางสอน ส่วนสถานที่หมายถึง ลักษณะการแบ่งกลุ่มนักเรียนและลักษณะการเลื่อนชั้นสูงขึ้นไป ซึ่งอาจจะจัดเป็นระดับชั้นเรียงลำดับตามความยากง่าย หรือการไม่แบ่งชั้นหรือแบบผสมผสานทั้งสองแบบ

1.2 เนื้อหาวิชา หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จะนำมาจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยโครงสร้างของความรู้ ความคิดรวบยอดและวิธีการแสวงหาความรู้ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละวิชา การจัดลำดับเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับวุฒิภาวะของผู้เรียนและชั้นเรียนแต่ละระดับ

1.3 วิธีการ หมายถึง หลักการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนรวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน หลักการเรียนรู้ควรคำนึงถึงองค์ประกอบ 4 ประการ คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การให้ข้อมูลย้อนกลับทันทีกับผู้เรียน การให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์แห่งความสำเร็จ และการแบ่งการจัดลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ทีละน้อย

1.4 สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ หมายถึง สถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือและอุปกรณ์พิเศษ ห้องปฏิบัติการ วัสดุสิ้นเปลืองต่างๆ รวมถึงสิ่งที่มีผลต่อการใช้หลักสูตร และการสอนด้านอื่นๆ

1.5 งบประมาณ หมายถึง เงินที่ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน การซ่อมแซม เงินเดือนครู ค่าจ้างบุคลากรที่จะทำให้งานการใช้หลักสูตรประสบความสำเร็จ

2. มิติด้านสถาบัน ประกอบด้วยตัวแปรที่ควรคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร 5 ตัวแปร คือ

2.1 นักเรียน มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ อายุ เพศ ระดับชั้นที่กำลังศึกษา ความสนใจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สุขภาพกายและสุขภาพจิต ภูมิหลังทางครอบครัว

2.2 ครูมีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ อายุ เพศ วุฒิสูงสุดทางการศึกษา ประสบการณ์ทางการสอน เงินเดือน กิจกรรมที่ทำเวลาว่าง การอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรในช่วงระยะเวลา 1-3 ปี และความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

2.3 ผู้บริหาร มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ อายุ เพศ วุฒิสูงสุดทางการศึกษา ประสบการณ์ทางวิชาการบริหาร เงินเดือน ลักษณะทางบุคลิกภาพ การฝึกอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรในช่วงระยะเวลา 1-3 ปี และความพึงพอใจในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ

2.4 ผู้เชี่ยวชาญ มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ อายุ เพศความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ลักษณะของการให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือ ลักษณะทางบุคลิกภาพ และความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

2.5 ครอบครัว มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ สถานภาพ สมรส ขนาดของครอบครัว รายได้ สถานที่อยู่ การศึกษา การเป็นสมาชิกของสมาคม การโยกย้าย จำนวนบุตรที่อยู่โรงเรียนนี้ และจำนวนญาติที่อยู่ร่วมโรงเรียน

2.6 ชุมชน มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ สภาพชุมชน จำนวนประชากร การกระจายของอายุของประชากร ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี ศาสนา ลักษณะทางเศรษฐกิจ สภาพการให้บริการทางสุขภาพอนามัย การรับนวัตกรรมเทคโนโลยี

3. มิติด้านพฤติกรรม มีองค์ประกอบของพฤติกรรม 3 ด้าน คือพฤติกรรมด้านความรู้ (Cognitive Domain) พฤติกรรมด้านทักษะ (Psychomotor Domain) และพฤติกรรมด้านเจตคติ (Affective Domain)

แนวคิดการประเมินหลักสูตรของ Hammond เริ่มด้วยการประเมินหลักสูตรที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ แล้วจึงเริ่มกำหนดทิศทางและกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ขั้นตอนของการประเมินหลักสูตรมีดังนี้

1. กำหนดสิ่งที่ต้องการประเมิน ควรจะเริ่มต้นด้วยวิชาใดวิชาหนึ่งในหลักสูตร เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และจำกัดระดับของชั้นเรียน
2. กำหนดตัวแปรในวิธีการสอนและวิธีสถาบันให้ชัดเจน
3. กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยระบุถึงพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงว่าประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ เงื่อนไขของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น และเกณฑ์ของพฤติกรรมที่บอกให้รู้ว่าคุณนักเรียนประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์มากน้อยเพียงใด
4. ประเมินพฤติกรรมที่ระบุไว้ในจุดประสงค์ ผลที่ได้จากการประเมินจะเป็นตัวกำหนดพิจารณาหลักสูตรที่ดำเนินการใช้อยู่เพื่อตัดสินใจ รวมทั้งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร
5. วิเคราะห์ผลภายในองค์ประกอบและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมแท้จริงที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นผลสะท้อนกลับไปสู่วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้ และเป็นการตัดสินใจว่าหลักสูตรนั้นมีประสิทธิภาพเพียงใด
6. พิจารณาสິงที่ควรเปลี่ยนแปลงปรับปรุง

แนวคิดในการประเมินหลักสูตรของ Hammond ใช้แนวคิดของ Tyler เป็นพื้นฐานในการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม และการใช้ข้อมูลจากการประเมินผลในการปรับปรุงจุดประสงค์

ของหลักสูตรนั้น แต่ Hammond ให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ตัวแปรของมิติด้านการสอน และมิติด้านสถาบันซึ่งอาจมีผลต่อความสำเร็จของหลักสูตรนั้นด้วย

รูปแบบการประเมินของ Cronbach

รูปแบบการประเมินของ ครอนบาค (Cronbach, อ้างถึงใน วนิดา เพ็ญกิ่งกาญจน์, 2542 : 124) เป็นรูปแบบการประเมินในด้านกระบวนการ (Process) ทักษะความชำนาญ (Proficiency) เจตคติ (Attitude) และการติดตามผล (Follow-up)

1. การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินกระบวนการเรียนการสอนในชั้น เช่น วิธีการสอนของครู และกิจกรรมที่จัดให้กับการประเมินผลที่ได้จากการประเมินกระบวนการนี้จะนำมาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น
2. การประเมินทักษะความชำนาญ เป็นการประเมินความสามารถของผู้เรียนโดยพิจารณาการทำงานของผู้เรียนหรือใช้ข้อทดสอบที่เป็นมาตรฐานทดสอบผู้เรียน
3. การประเมินเจตคติ เป็นการประเมินความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อสิ่งที่ได้เรียนไปแล้วนั้น การประเมินความคิดเห็นนี้สามารถใช้การสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ผลที่ได้จากการประเมินจะช่วยในการปรับปรุงหลักสูตรในด้านเนื้อหาเพื่อให้สนองความต้องการของผู้เรียน
4. การติดตามผล เป็นการประเมินคุณภาพของหลักสูตร โดยติดตามดูผลการทำงานของผู้เรียนที่จบจากหลักสูตรที่ต้องการประเมิน และเปรียบเทียบกับผลผลิตจากหลักสูตรอื่น ข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบจะใช้ประกอบการปรับปรุงหลักสูตรหรือใช้ในการวางแผนหลักสูตรใหม่

รูปแบบการประเมินของ Cronbach ให้ความสนใจในการบริหารหลักสูตร เน้นการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถ ให้ความสนใจต่อความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อวิชาที่จัดไว้ในหลักสูตร รวมทั้งมีการติดตามผลของผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว

รูปแบบการประเมินของ Scriven

รูปแบบการประเมินของ สกริฟเวน (Scriven, อ้างถึงใน มัทนา วัฒนอมศักดิ์, 2553 : 41) ซึ่งเป็นต้นคิดการประเมินผลโดยไม่ยึดเป้าหมาย เขาไม่เห็นด้วยกับการประเมินที่คำนึงถึงแต่จุดประสงค์ที่ตั้งไว้ก่อน เพราะจะก่อให้เกิดความลำเอียงในการประเมินว่าจะต้องตรวจสอบให้ตรงกับจุดประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้ก่อน เพราะจะก่อให้เกิดความลำเอียงในการประเมินว่าจะต้องตรวจสอบให้ตรงกับจุดประสงค์ให้ได้เท่านั้น ซึ่งจะทำให้การประเมินในสิ่งที่เกิดขึ้นจริงไม่ได้ครบถ้วนแน่นอน Scriven เสนอว่าในการประเมินนั้น ผู้ที่ทำการประเมินควรประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ และสังเกตพฤติกรรมและสภาพการณ์ รวมทั้งผลต่างๆ ที่ได้รับ ผู้ประเมินจะมีความเป็นอิสระในการเก็บข้อมูลทุกชนิดที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่สังเกตได้ และข้อมูลที่ได้จากการสังเกตมักเป็นข้อมูลในลักษณะเชิงคุณภาพ ซึ่งอาจได้ข้อค้นพบต่างๆ มากมาย นอกเหนือจากการได้ข้อค้นพบเพียงว่าหลักสูตรได้

บรรลุลดประสงค์หรือไม่อย่างไร อาจได้คำตอบว่าหลักสูตรที่ประเมินอยู่นั้นสัมพันธ์กับการลงทุนหรือไม่ เป็นการประเมินที่ใช้ระยะเวลาของกิจกรรมเป็นตัวแบ่งวิธีการประเมินเป็น 2 ประเภทคือ 1) การประเมินระหว่างดำเนินการ (Formative Evaluation) 2) การประเมินผลรวม (Summative Evaluation) เป็นการประเมินกิจกรรมหรือโครงการที่ได้สิ้นสุดทั้งนี้เพื่อดูค่าความสำเร็จของโครงการนั้นๆ เพื่อตัดสินใจว่าควรขยายโครงการไปทำที่อื่นหรือไม่ จุดเด่นที่สำคัญของแบบประเมินผลโดยไม่มีขีดเป้าหมายของ Scriven คือเป็นการประเมินผลทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากหลักสูตรทั้งที่คาดหวังไว้และไม่คาดหวังไว้ ซึ่งเป็นการขยายแนวคิดของ Tyler แต่ Scriven ก็มีได้เสนอแนะอะไรเกี่ยวกับวิธีการประเมินองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร จึงเป็นแค่เพียงการเสนอรูปแบบรวมๆ ของการประเมินผลตามทัศนะของเขาเท่านั้น Scriven เสนอแบบจำลองนี้ขึ้นในปี ค.ศ.1967 โดยแบ่งการประเมินเป็น 2 ส่วน คือ 1) Formative Evaluation หมายถึงการประเมินความก้าวหน้าของโครงการ และ 2) Summative Evaluation หมายถึง การประเมินผลสรุปของโครงการ โดยการประเมินทั้ง 2 แบบมีรายละเอียดที่แตกต่างกันดังตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบรายละเอียดของ Formative Evaluation & Summative Evaluation

รายละเอียด	Formative Evaluation	Summative Evaluation
1. วัตถุประสงค์	- ปรับปรุงโครงการ	- ยุติหรือขยายโครงการ
2. ผู้ใช้ผลประเมิน	- ผู้บริหารและคณะผู้ดำเนินงาน	- ผู้บริหารระดับนโยบาย/เจ้าของทุน
3. ผู้ประเมิน	- บุคคลภายในโครงการ	- บุคคลภายในและภายนอกโครงการ
4. การเก็บข้อมูล	- เป็นทางการและไม่เป็นทางการ - เก็บข้อมูลเป็นระยะๆ	- เป็นทางการ - เก็บครั้งเดียวตอนสิ้นสุดโครงการ
5. กลุ่มตัวอย่าง	- ขนาดเล็ก	- ขนาดใหญ่และครอบคลุมเป้าหมาย
6. ประเด็นคำถาม	- ทำอะไร - ทำได้เท่าไร - มีอะไรต้องปรับปรุง - ต้องการทรัพยากรอะไรเพิ่มขึ้น - มีปัญหา/อุปสรรคอะไร	- มีผลอะไรเกิดขึ้น - ค่าใช้จ่ายเป็นอย่างไร - ควรยุติหรือขยายโครงการ

ที่มา : (มัทนา วัฒนอมศักดิ์, 2553 : 42)

รูปแบบการประเมินของ Stake

โรเบิร์ต อี สเตค (Robert E. Stake, อ้างถึงใน มัทนา วัฒนอมศักดิ์, 2553 : 3) ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรว่าเป็นการบรรยายและตัดสินคุณค่าของหลักสูตร ซึ่งรูปแบบของ Stake (The Stake Congruence-Contingency Model) เป็นรูปแบบการประเมินหลักสูตรอย่างมีระบบ นอกจากจะประเมินปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการและผลผลิตที่คาดหวังและผลผลิตที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้การตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรเป็นไปอย่างถูกต้อง จึงจำเป็นต้องมีเกณฑ์มาตรฐานเป็นหลัก ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ตัดสินการประเมินหลักสูตรได้แก่ เกณฑ์ภายในและเกณฑ์ภายนอก เน้นบรรยายสิ่งที่จะถูกประเมินโดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการตัดสินคุณค่า Stake มีจุดมุ่งหมายที่จะประเมินผลหลักสูตร โดยการประเมินส่วนประกอบของการจัดการเรียนการสอนหลายส่วน เพราะเชื่อว่าผลสำเร็จของหลักสูตรไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าผู้เรียนจะสามารถบรรลุถึงจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น ผู้เรียนไม่สามารถบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ อาจจะมาจากองค์ประกอบด้านเวลา กล่าวคือให้เวลากับผู้เรียนไม่เพียงพอหรือเวลาที่จัดไม่เหมาะสม เป็นต้น ทั้งๆ ที่หลักสูตรนั้นอาจจะดีอยู่แล้วก็ได้ ดังนั้นถ้าจะพิจารณาเฉพาะด้านของผลลัพธ์ของการใช้หลักสูตรอย่างเดียวจะไม่ได้รับข้อมูลเพียงพอในการที่จะตัดสินว่าหลักสูตรนั้นดีหรือไม่ดี และจะมองไม่เห็นช่องทางที่ชัดเจนและครอบคลุมในการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป Stake จึงเห็นว่าข้อมูลที่ควรพิจารณาในการประเมินหลักสูตรมี 3 ด้าน คือ

1. ด้านสิ่งที่มาก่อน (Actual or Observed Antecedents) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เอื้อให้เกิดผลจากหลักสูตรและเป็นสิ่งที่มีอยู่ก่อนการใช้หลักสูตรอยู่แล้ว ประกอบด้วย 7 หัวข้อคือ บุคลิกและนิสัยของนักเรียน บุคลิกและนิสัยของครู เนื้อหาในหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน อาคารสถานที่ การจัดโรงเรียนและลักษณะของชุมชน

2. ด้านกระบวนการเรียนการสอน (Actual or Observed Transactions) หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ครูกับผู้ปกครอง เป็นขั้นของการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การสื่อสาร การจัดแบ่งเวลา การลำดับเหตุการณ์ การให้กำลังใจ บรรยากาศของสิ่งแวดล้อม

3. ด้านผลผลิต (Actual or Observed Outcomes) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ ทักษะ ทักษะ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้สอน ผลที่เกิดขึ้นกับสถาบันก่อนที่ผู้ประเมินจะประเมินองค์ประกอบต่างๆ ของทั้ง 3 ด้าน ผู้ประเมินจะต้องตั้งผลที่คาดหวังเอาไว้ก่อน และสังเกตหรือทดสอบผลที่เกิดขึ้นจริง จากนั้นจึงใช้มาตรฐานซึ่งได้แก่เกณฑ์ต่างๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญเชื่อว่าควรจะใช้เป็นทางนำไปสู่การตัดสิน จากรูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Stake นี้ จะเห็นว่า นอกจากจะพิจารณาข้อมูลทั้งสามด้านแล้ว ผู้ประเมินยังต้องเก็บข้อมูลดังกล่าวเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นการบรรยาย และส่วนที่เป็นการตัดสินคุณค่าดังนี้

ส่วนที่เป็นการบรรยายหรือที่เรียกว่าข้อมูลเชิงบรรยาย ประกอบด้วยข้อมูล 2 ชนิด คือ

1. ข้อมูลที่อธิบายในสิ่งที่คาดหวังของหลักสูตรเกี่ยวกับสิ่งที่มีก่อน กระบวนการเรียนการสอน และผลผลิตของหลักสูตร

2. ข้อมูลที่อธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริงซึ่งสังเกตได้หรือทดสอบได้เกี่ยวกับสิ่งที่มีมาก่อน กระบวนการเรียนการสอนและผลผลิตของหลักสูตร ผู้ประเมินจะต้องอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่มีมาก่อนกระบวนการเรียนการสอน และผลผลิตของหลักสูตร และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงของสิ่งที่มีก่อนกระบวนการเรียนการสอน และผลผลิต เพื่อที่จะได้ทราบว่าสิ่งที่คาดหวังไว้จะเป็นได้เกิดขึ้นจริงหรือไม่อย่างไร จากการพิจารณาข้อมูลในลักษณะแนวนอนและแนวตั้ง และสรุปเป็นแผนภูมิเกี่ยวกับการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์และความสอดคล้องของหลักสูตร ดังนี้

ภาพที่ 2.4 รูปแบบการประเมินของ Stake

ที่มา : (มัทนา วังธนอมศักดิ์, 2553 : 34)

ส่วนที่เป็นการพิจารณาตัดสินคุณค่าของหลักสูตรหรือที่เรียกว่า “ข้อมูลเชิงตัดสิน” คือ ข้อมูลที่เป็นเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งเป็นแนวความคิดของผู้เชี่ยวชาญต่างๆ เช่น ครู ผู้บริหาร นักเรียน ผู้ปกครอง และข้อมูลที่เป็นการตัดสินของบุคคลต่างๆ ซึ่งเป็นความรู้สึกลึกซึ้งตัดสินคุณภาพและความเหมาะสมของบุคคลต่างๆ ผู้ประเมินจะต้องตัดสินคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้ข้อมูลที่เป็นเกณฑ์มาตรฐานและข้อมูลที่เป็นการตัดสินของบุคคลต่างๆ มาประกอบการพิจารณาตัดสินว่าหลักสูตรมีส่วนใดดีส่วนใดไม่ดี

รูปแบบการประเมินของ Provus

รูปแบบการประเมินของ โพรวัส (Provus, อ้างถึงใน บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2554 : 317) เป็นการประเมินผลโดยมีวัตถุประสงค์การประเมินเพื่อตัดสินว่า หลักสูตรที่ดำเนินการใช้อยู่ควรจะปรับปรุงหรือดำเนินการต่อหรือยกเลิก Provus เรียกว่า เป้าวิธีการประเมินความไม่สอดคล้อง และ นิยามการประเมินว่าเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับ 1) กำหนดมาตรฐานหลักสูตร ได้แก่ มาตรฐาน ด้านการพัฒนาและมาตรฐานด้านเนื้อหา 2) พิจารณาความไม่สอดคล้องระหว่างส่วนต่างๆ ของหลักสูตร กับมาตรฐานที่กำหนดขึ้น 3) ใช้ข้อมูลที่ไม่สอดคล้องสำหรับหาจุดอ่อนของหลักสูตร Provus เสนอ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินหลักสูตรเรียกว่า “การประเมินผลความแตกต่างหรือการ ประเมินผลความไม่สอดคล้อง” ซึ่งจะประเมินหลักสูตรทั้งหมด 5 ส่วน คือ 1) การออกแบบ (Design) 2) ทรัพยากรหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเริ่มใช้หลักสูตร (Installation) 3) กระบวนการ (Processes) 4) ผลผลิต ของหลักสูตร (Products) และ 5) ค่าใช้จ่ายหรือผลตอบแทน (Cost) ซึ่งในแต่ละส่วนจะมีขั้นตอน การประเมินผลเหมือนกัน โดยจะดำเนินการเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

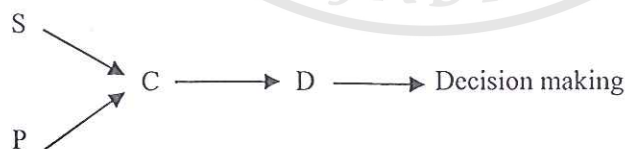
ขั้นที่ 1 ผู้ประเมินต้องกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน (Standards-S) ของสิ่งที่ต้องการวัดก่อน เช่น มาตรฐานด้านเนื้อหาเป็นต้น

ขั้นที่ 2 ผู้ประเมินต้องรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานหรือการปฏิบัติจริงของ สิ่งที่ต้องการวัด (Performance-P)

ขั้นที่ 3 ผู้ประเมินนำข้อมูลที่รวบรวมได้ในขั้นที่ 2 มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน ที่ตั้งไว้ในขั้นที่ 1 (Compare-C)

ขั้นที่ 4 ผู้ประเมินศึกษาความแตกต่างหรือความไม่สอดคล้องระหว่างผลการปฏิบัติ จริงกับเกณฑ์มาตรฐาน (Discrepancy-D)

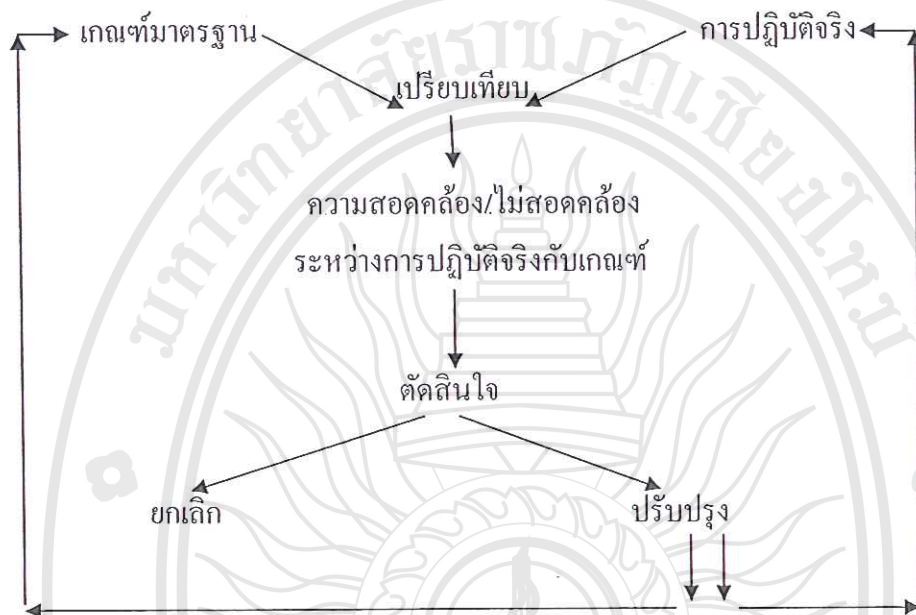
ขั้นที่ 5 ผู้ประเมินส่งผลการประเมินให้ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการตัดสินใจ เกี่ยวกับหลักสูตรว่าจะยกเลิกการใช้หลักสูตรหรือปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติ หรือเกณฑ์มาตรฐาน ให้มีคุณภาพดีขึ้น (Decision making)

ภาพที่ 2.5 ขั้นตอนการประเมินหลักสูตรของ Provus

ที่มา : (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2554 : 317)

การประเมินหลักสูตรในรูปแบบนี้ สามารถประเมินโครงการหรือหลักสูตรที่กำลังดำเนินการอยู่ และสามารถประเมินในขั้นตอนใดก็ได้ คือ ตั้งแต่ขั้นการวางแผนจนถึงขั้นการนำไปใช้ นอกจากนี้ยังสามารถประเมินทั้งในระดับโรงเรียน ระดับอำเภอ หรือระดับประเทศได้

ภาพที่ 2.6 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Provus

ที่มา : (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2554 : 318)

Provus เสนอว่ารูปแบบการประเมินหลักสูตรนี้ สามารถประเมินโครงการหรือหลักสูตรที่กำลังดำเนินการอยู่ และสามารถประเมินในขั้นตอนใดก็ได้ คือ ตั้งแต่การวางแผนจนถึงการนำไปใช้ นอกจากนี้ยังสามารถใช้ประเมินทั้งในระดับโรงเรียน ระดับอำเภอหรือระดับประเทศก็ได้

รูปแบบการประเมินของ Stufflebeam

รูปแบบการประเมินของ สต๊ฟเฟิลบีม (Stufflebeam, อ้างถึงใน ปิยะดา พูลทจักร์, ม.ป.ป. : 115) เป็นกระบวนการที่เกิดจากการประเมินหลักสูตรของคณะกรรมการสมาคมเกียรตินิยมการศึกษา โดยได้ให้ความหมายของการประเมินผลทางการศึกษาว่า เป็นกระบวนการหาข้อมูล เพื่อประกอบการอภิปราย บรรยายรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ข้อมูล เพื่อประกอบการตัดสินใจการประเมิน รูปแบบการประเมินของ Stufflebeam เป็นรูปแบบการประเมินเพื่อการตัดสินใจโดยเฉพาะ ซึ่งจำแนกรูปแบบในการตัดสินใจออกได้เป็น 4 ประเภท

1. การตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผน (Planning) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในผลของการศึกษา เป็นการตัดสินใจเพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ต่างๆ ของการศึกษา โดยวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ปัญหาและความต้องการต่างๆ เพื่อให้ทราบว่าควรกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างไรจึงจะสนองต่อความต้องการและแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ การประเมินจะประเมินผลด้านบริบทเพื่อนำมาตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนหลักสูตร

2. การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้าง (Structuring) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้างหรือการวางรูปแบบของการใช้หลักสูตร การกำหนดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่พึงประสงค์ การประเมินควรจะประเมินผลด้านตัวป้อน เพื่อนำมาตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างของหลักสูตร

3. การตัดสินใจเกี่ยวกับการนำไปใช้ (Implementing) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ว่าเป็นไปตามที่คาดหวังหรือไม่ การประเมินจะประเมินผลด้านกระบวนการเพื่อนำมาตัดสินใจเกี่ยวกับการนำไปใช้ของหลักสูตร

4. การตัดสินใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (Recycling) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับผู้เรียนมีคุณลักษณะด้านความรู้ ทักษะ ทศนคติ หลังจากเรียนจบหลักสูตรแล้ว การประเมินจะประเมินผลด้านผลผลิต เพื่อนำมาตัดสินใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์

จากรูปแบบการตัดสินใจในการประเมินทั้ง 4 ประเภท สามารถแสดงความสัมพันธ์ในการประเมินได้ ดังนี้

	สิ่งที่คาดหวัง	สิ่งที่เป็นอย่างจริง
เป้าหมาย	การประเมินบริบท (การวางแผนเพื่อกำหนดจุดประสงค์)	การประเมินผลผลิต (การปรับปรุงคงรูปหรือเปลี่ยนแปลง)
วิธีการ	การประเมินตัวป้อน (การออกแบบประสบการณ์)	การประเมินกระบวนการ (การควบคุมการใช้หลักสูตร)

ภาพที่ 2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างด้านที่ต้องประเมินกับประเภทการตัดสินใจ

ที่มา : (ปิยะดา พูลทจักร์, ม.ป.ป. : 116)

จากรูปแบบการตัดสินใจทั้ง 4 ประเภท ดังกล่าว นำไปสู่การประเมินองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน
ดังนี้

1. การประเมินบริบท (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินเพื่อนำมาใช้ตัดสินใจในการวางแผนเพื่อกำหนดจุดประสงค์ การประเมินบริบทเป็นการประเมินสภาพแวดล้อม ความต้องการ และความจำเป็นในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ตลอดจนระบบการบริหารและการจัดการเพื่อวิเคราะห์หาทางเลือกที่ดีที่สุด เพื่อนำไปสู่การกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้มีความเป็นไปได้ที่จะสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ

2. การประเมินตัวป้อน (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อนำมาใช้ตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรหรือโครงการ และตัดสินใจเลือกปัจจัยที่จะมาสนับสนุนการประเมินตัวป้อนเป็นการประเมินปัจจัยเบื้องต้นที่เกี่ยวกับทรัพยากรต่างๆ ได้แก่ บุคลากร นักเรียน สื่อ งบประมาณ สถานที่ เพื่อตรวจสอบปัจจัยตัวป้อนเหล่านั้นว่ามีผลต่อการใช้หลักสูตรที่จะสามารถบรรลุผลตามจุดประสงค์หรือไม่อย่างไร

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อนำมาตัดสินใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินกระบวนการเป็นการประเมินผลจากการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ การใช้สื่อ และอุปกรณ์ต่างๆ และการบริหารจัดการ ทั้งนี้เพื่อประเมินว่าการดำเนินงานตามหลักสูตรหรือโครงการนั้นมีปัญหาอุปสรรคหรือข้อบกพร่องหรือไม่ เพื่อสามารถปรับปรุงแก้ไขให้การดำเนินการใช้หลักสูตรหรือการดำเนินโครงการสามารถบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อนำมาตัดสินใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์หรือตัดสินความสำเร็จของโครงการ การประเมินผลผลิตเป็นการประเมินผลที่เกิดจากการใช้หลักสูตรหรือผลที่เกิดจากการดำเนินโครงการ ได้แก่ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ค่านิยมของผู้เรียน เป็นการประเมินเพื่อให้ทราบว่าหลักสูตร หรือโครงการนั้นประสบผลสำเร็จหรือไม่ ในการด้านผลผลิตนี้จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบเกี่ยวกับการประเมินด้านบริบท ด้านตัวป้อน ด้านกระบวนการ นำมาประกอบการพิจารณาคัดสินใจเกี่ยวกับประสิทธิภาพของโครงการด้วย

รูปแบบการประเมินแบบ CIPP นั้นเป็นลักษณะของการประเมินเพื่อการตัดสินใจ ซึ่งการประเมินรูปแบบนี้สามารถประเมินข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรได้ครอบคลุมมากที่สุด หรือกล่าวได้ว่าเป็นการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ

ตารางที่ 2.2 วิธีการและเทคนิคในการประเมินแบบ CIPP

	บริบท	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
จุดประสงค์	กำหนดการจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อกำหนดและประเมินความต้องการและโอกาสของสภาพแวดล้อมเพื่อหาสาเหตุความต้องการที่อยู่ภายใต้ปัญหา	เพื่อกำหนดและประเมินความสามารถของระบบรักษาสุขภาพของปัจจัยนำเข้าและตัดสินใจที่จะดำเนินการตามกลยุทธ์	เพื่อกำหนด/คาดการณ์กระบวนการ ข้อบกพร่องของขั้นตอนตัดสินใจ/การดำเนินการเพื่อจัดเตรียมข้อมูลสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร และเพื่อคงขั้นตอนของกิจกรรมต่างๆ ไว้	เพื่อบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลของผลลัพธ์กับวัตถุประสงค์และข้อมูลเกี่ยวกับบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต
วิธีการ	โดยการบรรยายสภาพแวดล้อมด้วยการเปรียบเทียบปัจจัยนำเข้าและผลผลิตที่เป็นจริงกับคาดหวัง เปรียบเทียบระบบปฏิบัติที่น่าจะเป็นไปได้วิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เป็นอย่างจริง	โดยการบรรยายและวิเคราะห์ทรัพยากรมนุษย์และวัสดุที่เหมาะสมยุทธวิธีแก้ปัญหาและการออกแบบกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ที่เป็นไปได้และประหยัด	โดยการควบคุมดูแลกิจกรรมขององค์กรที่สามารถพัฒนาได้และยังคงไว้ซึ่งความระมัดระวังถึงที่ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ รวบรวมข้อมูลโดยเฉพาะสำหรับการตัดสินใจในโครงการและบรรยายกระบวนการที่เป็นจริง	โดยกำหนดการดำเนินการเกณฑ์การวัดที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ โดยการศึกษาการวัดกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้และการแปลความหมายผลผลิตในรูปของข้อมูลที่ได้จากบริบทปัจจัยนำเข้า และกระบวนการเป็นพื้นฐาน

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ความเกี่ยวข้องของ การตัดสินใจใน การเปลี่ยนแปลง กระบวนการ	บริบท	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
	เพื่อตัดสินใจและใช้ประโยชน์ ในการกำหนดความเชื่อมโยง เป้าหมายไปสู่ความต้องการ หรือใช้โอกาสที่จะเชื่อมโยง จุดประสงค์กับการแก้ปัญหา เพื่อรองรับความต้องการที่ เปลี่ยนแปลง	เพื่อเลือกแหล่งทรัพยากร ที่สนับสนุนขั้นตอนและ กลยุทธ์ในการแก้ปัญหา เพื่อปรับโครงสร้าง กิจกรรม	เพื่อจัดเตรียมและปรับขั้นตอน และรูปแบบเพื่อทำให้เกิดการ ควบคุมกระบวนการ	เพื่อตัดสินใจที่จะดำเนินการต่อ หรือยกเลิก หรือเปลี่ยนแปลง หรือ ทำใหม่และเพื่อเชื่อมโยงกิจกรรม ไปยังขั้นตอนอื่นๆ ของ กระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำ กิจกรรมนั้นมาใช้ใหม่

ที่มา : (มัทนา วังนอมศักดิ์, 2553 : 39)

ตารางที่ 2.3 ความสัมพันธ์ของการประเมินแบบ CIPP กับการตัดสินใจและการอธิบาย

การประเมิน	การตัดสินใจเน้นการปรับปรุง	การอธิบายเน้นผลโดยรวม
สถานะแวดล้อม/บริบท (Context)	แนวทางกำหนดวัตถุประสงค์ และจัดลำดับความสำคัญ	ทำรายการวัตถุประสงค์และ ข้อมูลพื้นฐานตามรายการความ ต้องการความเป็นไปได้และ ปัญหา
ปัจจัยนำเข้า (Input)	แนวทางการกำหนดยุทธวิธีและ ระเบียบปฏิบัติ	ทำรายการยุทธวิธีที่เลือก การออกแบบและเหตุผลที่เลือก
กระบวนการ (Process)	แนวทางปฏิบัติ	ทำรายการกระบวนการ ปฏิบัติงาน
ผลผลิต (Product)	แนวทางการยุติ ทำต่อ ปรับปรุง หรือทบทวนเพื่อเริ่มต้นใหม่	ทำรายการที่ประสบผลสำเร็จ และการตัดสินใจใหม่อีกครั้ง

ที่มา : (มัทนา วังนอมศักดิ์, 2553 : 40)

จากการศึกษาเอกสาร ได้มีผู้เสนอรูปแบบการประเมินไว้หลายรูปแบบด้วยกัน แต่ละรูปแบบมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ประเมินหลักสูตรของแต่ละสถานการณที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับผู้ประเมินว่าต้องการประเมินอะไรบ้างเกี่ยวกับหลักสูตรที่สร้างขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการปรับปรุงหลักสูตรนั้นๆ ให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้หลักสูตรให้มากที่สุด สำหรับผู้วิจัยเองได้นำเอารูปแบบ แนวทาง และวิธีการประเมินหลักสูตรของสศพ.เฟิลบีมมาใช้สำหรับเป็นแนวทางในการศึกษาข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในระดับประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ขั้นตอนของการประเมินหลักสูตร

ขั้นตอนของการประเมินหลักสูตรนั้นมีนักการศึกษาหลายๆ ท่านได้ให้ความคิดเห็นไว้ดังนี้
ออร์นสไตน์ และคณะ (Ornstein and other, 1993 : 342) ได้เสนอขั้นตอนการประเมินหลักสูตรดังนี้

1. กำหนดเหตุการณ์ของหลักสูตรที่ต้องการวัด
2. รวบรวมข้อมูล
3. จัดกระทำข้อมูล

4. วิเคราะห์ข้อมูล
5. รายงานข้อมูล
6. นำข้อมูลมาใช้ใหม่

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535 : 16) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรผู้ประเมินควรดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบดังนี้

1. การวางแผนประเมินหลักสูตร โดยพิจารณาว่าจะประเมินในส่วนใดบ้าง เช่น ประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ประเมินการสอนของผู้สอน ประเมินการบริหารของผู้บริหาร ประเมินติดตามผลของผู้สำเร็จการศึกษา และประเมินการยอมรับหลักสูตรจากผู้ปกครองหรือชุมชน เป็นต้น

2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน ผู้ประเมินต้องกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการประเมินให้ชัดเจน เนื่องจากการกำหนดขอบข่ายวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการประเมินอย่างชัดเจนจะเป็นกรอบของการประเมินผล หรือเป็นตัวเสนอแนะรูปแบบของการประเมิน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินหลักสูตร ได้อย่างเหมาะสมและมีความถูกต้อง

3. การออกแบบการประเมินหลักสูตร ขั้นตอนนี้เปรียบเสมือนเข็มทิศที่จะนำไปสู่เป้าหมายของการประเมิน สิ่งที่ผู้ประเมินหลักสูตรจะต้องตัดสินใจในการออกแบบการประเมิน มีดังนี้

3.1 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ในการประเมินหลักสูตร ผู้ประเมินอาจได้ข้อมูลจากกลุ่มประชากรเป้าหมายทั้งหมดหรืออาจศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างของประชากรนั้น

3.2 การกำหนดแหล่งข้อมูล ก่อนลงมือเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ประเมินต้องตัดสินใจกำหนดว่าจะใช้แหล่งข้อมูลจากที่ใด ทั้งนี้ควรพิจารณาข้อมูลจากหลายๆ แหล่ง

3.3 การพัฒนาเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ประเมินต้องตัดสินใจเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เหมาะสม ทั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจะต้องมีความเชื่อถือได้ (Reliability) และมีความเที่ยงตรง (Validity) สูง

3.4 การกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน ผู้ประเมินควรตั้งเกณฑ์ในการประเมินที่เหมาะสมไว้ล่วงหน้า เพราะเกณฑ์การประเมินจะเป็นเครื่องบ่งชี้คุณภาพในส่วนของหลักสูตรที่ถูกประเมิน

3.5 การกำหนดเวลา ผู้ประเมินควรต้องกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการประเมินหลักสูตรในขั้นตอนต่างๆ โดยกำหนดเป็นปฏิทินปฏิบัติงาน เพื่อจะได้ข้อมูลที่ต้องการและไม่เสียเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ประเมินจะเก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบขอบข่ายและระยะเวลาที่กำหนดไว้ในปฏิทินปฏิบัติงาน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการจัดกระทำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาดำเนินการจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ จากนั้นเป็นการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการที่เหมาะสม

6. การรายงานผลการประเมิน เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์มาแล้ว โดยใช้การตีความ การอธิบาย การสรุปเกี่ยวกับข้อมูลนั้น ผู้ประเมินจะต้องรายงานและเสนอผลการประเมินในรูปความเรียงหรือในรูปของกราฟ แผนภูมิ โดยการรายงานผลการประเมินมุ่งเสนอข้อมูลที่บ่งชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรนี้ เมื่อนำไปปฏิบัติจริงแล้วมีคุณภาพหรือไม่เพียงใด มีส่วนใดที่ควรปรับปรุงแก้ไขหรือยกเลิกการใช้

วสันต์ ทองไทย (2549 : 12) ได้กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการในการพิจารณาคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้กระบวนการที่เป็นลำดับขั้นตอน ซึ่งมีดังนี้

1. ขั้นกำหนดคำถามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายในการประเมิน การกำหนดคำถามและจุดมุ่งหมายในการประเมินเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการในดำเนินการประเมินหลักสูตร ผู้ประเมินหลักสูตรต้องกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการประเมินให้ชัดเจนว่าประเมินเพื่ออะไร ในส่วนใด ด้วยวัตถุประสงค์ใด เช่น ต้องการประเมินเอกสารหลักสูตรเพื่อดูความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และสามารถนำไปใช้ได้มากน้อยเพียงใด การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนทำให้สามารถกำหนดวิธีการ เครื่องมือ และขั้นตอนในการประเมินได้อย่างชัดเจนและถูกต้องด้วย และยังทำให้การประเมินหลักสูตรดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และถูกต้องเป็นที่น่าเชื่อถือ

2. ขั้นกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการที่จะใช้ในการประเมินผล การกำหนดเกณฑ์และวิธีการประเมินเปรียบเสมือนเข็มทิศที่จะนำไปสู่เป้าหมายการประเมิน เกณฑ์การประเมินจะเป็นเครื่องบ่งชี้คุณภาพในส่วนของหลักสูตรที่ถูกประเมิน การกำหนดวิธีการที่จะใช้ในการประเมินผลทำให้เราสามารถดำเนินการไปตามขั้นตอนได้อย่างราบรื่น

3. ขั้นสร้างเครื่องมือและกำหนดวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินและเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่จะทำให้ผลการประเมินน่าเชื่อถือ ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือขึ้นจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เครื่องมือที่ใช้นั้นมีหลายอย่าง ซึ่งผู้ประเมินต้องเลือกใช้และสร้างอย่างมีคุณภาพ มีความเที่ยงตรง และน่าเชื่อถือได้

4. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นผู้ประเมินต้องเก็บรวบรวมข้อมูลตามขอบเขตและระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ ในบางครั้งอาจต้องอาศัยผู้อื่นในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้นจึงต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของผู้ที่จะมาช่วยเก็บรวบรวมข้อมูล เพราะผู้เก็บรวบรวมข้อมูลมีผลต่อความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้มาด้วยเช่นกัน

5. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นนี้ผู้ประเมินจะต้องกำหนดวิธีการจัดระบบข้อมูล พิจารณาเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมแล้วจึงวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้น โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อการแปลความหมาย

6. ขั้นสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผล ในขั้นนี้ผู้ประเมินจะสรุปและรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต้น ผู้ประเมินจะต้องพิจารณารูปแบบของการรายงานผลว่าควรจะเป็นรูปแบบใด และการรายงานผลจะมุ่งเสนอข้อมูลที่บ่งชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรมีคุณภาพหรือไม่เพียงใด ส่วนใดบ้างที่ควรปรับปรุง แก้ไขหรือยกเลิก

7. ขั้นนำผลที่ได้จากการประเมินไปพัฒนาหลักสูตรในโอกาสต่อไป

จากขั้นตอนของการประเมินหลักสูตรสรุปได้ว่า ขั้นตอนในการประเมินหลักสูตรนั้นเปรียบเสมือนกรอบแนวทางในการปฏิบัติที่ชัดเจนเพื่อให้การประเมินนั้นบรรลุไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ขั้นตอนในการประเมินหลักสูตรเพื่อให้เห็นทั้งข้อดี และข้อเสียที่ต้องปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

จากการติดตามผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ผ่านมา ประกอบกับข้อมูลแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคนไทย และจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนสู่ศตวรรษที่ 21 จึงเกิดการทบทวนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีความเหมาะสม จัดเจนทั้งเป้าหมายของหลักสูตรในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่ชัดเจนเพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนในแต่ละระดับ นอกจากนี้ได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีไว้ในหลักสูตรแกนกลาง และเปิดโอกาสให้สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียนได้ตามความพร้อม อีกทั้งได้ปรับกระบวนการวัดและประเมินผลผู้เรียน เกณฑ์การจบการศึกษาในแต่ละระดับ และเอกสารแสดงหลักฐานทางการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และมีความชัดเจนต่อการนำไปปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้สำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบ และทิศทางใน

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีองค์ประกอบดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551 : 3)

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาคือ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551 : 4)

หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแผนนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551 : 4) ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดมุ่งหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และความอรรถาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ จึงได้

กำหนดจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551 : 5) ดังต่อไปนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้อันเป็นสากล และมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกาย และมีสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย รักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดนั้น จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551 : 1) ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผล และความถูกต้อง การเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเอง และสังคม
2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง และสังคมได้อย่างเหมาะสม
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหา และอุปสรรคต่างๆ บนพื้นฐานของหลักเหตุผล เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม รวมทั้งประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา มีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน รู้จักปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล รู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง และผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ มีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ อย่างถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม

มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. สาระภาษาไทย
2. สาระคณิตศาสตร์
3. สาระวิทยาศาสตร์
4. สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
5. สาระสุขศึกษาและพลศึกษา
6. สาระศิลปะ
7. สาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. สาระภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกจากนั้นมาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาทั้งระบบ เพราะจะสะท้อนให้ทราบว่า ต้องการอะไร ต้องสอนอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายใน และการประเมินคุณภาพภายนอก รวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ซึ่งระบบดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดเพียงใด

ตัวชี้วัด

เป็นสิ่งที่ระบุให้ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรมนำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัด ประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน

1. ตัวชี้วัดขั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1-มัธยมศึกษาปีที่ 3)

2. ตัวชี้วัดช่วงชั้น เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6)

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานสาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนัก และปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 : เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของ เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 : ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ในแง่ความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 : ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศ อย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรมและมีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

หลักสูตรสถานศึกษา

ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ จึงต้องมี หลักสูตรเป็นของตนเอง คือ หลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน หลักสูตรสถานศึกษาจึงประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่นๆ ที่สถานศึกษาแต่ละ แห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษา

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2544 : 19) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาไว้ว่า เป็นแบบแผนแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเอง รวมถึงมวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียน ได้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาเพื่อให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และพฤติกรรมตาม จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

กรมวิชาการ (2545 : 5) ได้กล่าวว่า สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้จึงต้องมีหลักสูตรของตนเองคือ หลักสูตรสถานศึกษาซึ่งครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน หลักสูตรสถานศึกษาจึงประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่นๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

ถวัลย์ มาศจรัส (2545 : 52) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาว่า

1. เป็นมวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ
2. เป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน

พรชัย ภาพันธ์ (2546 : 32) ได้กล่าวว่าหลักสูตรสถานศึกษาคือ การนำข้อกำหนดจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยมีคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาเป็นผู้พิจารณา

ดังนั้นหลักสูตรสถานศึกษาจึงเป็นข้อกำหนดในการจัดการศึกษาที่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกได้จัดทำขึ้น เพื่อที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ และมีความรู้ ความสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง และมีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน และสังคม โลกอย่างปกติสุข

ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาเป็นแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุด รวมทั้งลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคมอย่างมีความสุข หลักสูตรสถานศึกษาจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษาของชาติ ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจึงต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา 2544 : 15) ดังนี้

1. หลักสูตรสถานศึกษา ควรพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างมีความสุข เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญ มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล มีโอกาสใช้ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีสื่อสาร ควรส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น สร้างความมั่นใจและให้กำลังใจในการเรียนรู้ และเป็นบุคคลที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

2. หลักสูตรสถานศึกษา ควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคมและวัฒนธรรม พัฒนาหลักคุณธรรมและความเป็นอิสระของผู้เรียน มีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูลและเป็นอิสระเข้าใจในความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมโดยรวม สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรม มีความเสมอภาค มีความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก

3. หลักสูตรสถานศึกษา ควรเกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่างๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เกล็ดลักษณะของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติมากำหนดเป็นสาระ และจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง เพิ่มเติมสาระและมาตรฐานการเรียนรู้หรือรายวิชาได้ตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน โดยความร่วมมือของทุกคนในโรงเรียนและชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ และแผนพัฒนาคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

4. หลักสูตรสถานศึกษา พัฒนามาจากข้อมูลสารสนเทศด้านต่างๆ ของสถานศึกษาและชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการระดมทรัพยากรทั้งของสถานศึกษาและชุมชนมาใช้อย่างคุ้มค่า เต็มตามศักยภาพ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข มีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญ มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล มีการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ คุณธรรม จริยธรรม สามารถพัฒนาสังคมให้มีความเสมอภาค ร่วมกันพัฒนาประเทศทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก มีการนำสภาพปัญหาต่างๆ และระดมทรัพยากรทั้งของสถานศึกษาและชุมชนมาใช้อย่างคุ้มค่าเพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษานั้นเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ อาทิเช่น ฝ่ายบริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น วัดโดยทั่วไปนั้นมีการดำเนินการใน 2 ส่วน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551 ก : 37) คือ

1. การดำเนินการระดับสถานศึกษา ดำเนินการโดยองค์คณะนิเทศ ในระดับสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการเพื่อพิจารณาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษารวมทั้งแนวปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ระเบียบการวัดและประเมินผลการเรียน รวมทั้งพิจารณาเกี่ยวกับเอกสารบันทึกและรายงานผลการเรียน ซึ่งต้องใช้ร่วมกันในสถานศึกษานั้นๆ

2. การดำเนินการระดับชั้นเรียน ดำเนินการโดยครูผู้สอนแต่ละคนในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้และจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม ซึ่งอาจมีความแตกต่างกัน ดังนั้น จึงมีความเป็นไปได้ที่ครูผู้สอนรายวิชาเดียวกัน ระดับชั้นเดียวกันอาจพิจารณาออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่แตกต่างกันได้ เพราะผู้เรียนที่ครูแต่ละคนรับผิดชอบนั้นอาจมีความต้องการและความสามารถแตกต่างกัน ดังนั้น กิจกรรมการเรียนรู้หรืองานที่มอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติ สื่อการเรียนการสอนหรือวิธีวัดประเมินผลอาจต้องปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยทั่วไปนั้นดำเนินการโดยคณะกรรมการหรือคณะทำงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551 ก : 37) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานโดยสังเขปดังนี้

1. การแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงาน โดยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ โดยวิเคราะห์จากแหล่งข้อมูลสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา อาทิ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหา จุดเน้น ความต้องการของชุมชน และของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ตลอดจนความต้องการของผู้เรียน

3. จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญได้แก่ วิสัยทัศน์ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา (เวลาเรียน รายวิชาพื้นฐาน/เพิ่มเติม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน) คำอธิบายรายวิชา และเกณฑ์การจบหลักสูตร พร้อมกันนี้สถานศึกษาจะต้องจัดทำเอกสารระเบียบการวัดผลประเมินผล เพื่อใช้ควบคู่กับหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งในขั้นนี้กิจกรรมที่คณะทำงานต้องดำเนินการ คือ

3.1 กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรระดับสถานศึกษา จุดประสงค์ที่กำหนดขึ้นมาคือสิ่งที่มุ่งหวังจะให้ผู้เรียนได้บรรลุผลหลังจากที่เรียนรายวิชานั้นๆ แล้วจุดประสงค์ที่กำหนดหรือสิ่งที่มุ่งหวังให้เกิดกับผู้เรียนควรครอบคลุมพัฒนาการสำคัญ 3 ด้านได้แก่ พัฒนาการด้านความรู้

ความเข้าใจ (Cognitive Development) พัฒนาการด้านทักษะ (Psychomotor Development) และพัฒนาการด้านเจตคติ (Affective Development) แหล่งข้อมูลในการกำหนดจุดประสงค์คือ ข้อมูลจากผู้เรียน สังคมปัจจุบัน ปรัชญาการศึกษา จิตวิทยาการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง นอกจากนี้ในการกำหนดจุดประสงค์ ควรสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา ภาษาที่ใช้ชัดเจนกะทัดรัด และที่สำคัญเป็นจุดประสงค์ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

3.2 กำหนดเนื้อหา ภารกิจของคณะทำงานเมื่อได้กำหนดจุดประสงค์แล้วก็คือการวิเคราะห์และกำหนดเนื้อหาให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 3 ด้าน ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับ พื้นความรู้เดิม ความสนใจของผู้เรียน ความต่อเนื่องกับรายวิชาในระดับต่างๆ (ทั้งแนวตั้งและแนวนอน) ความทันสมัยของเนื้อหาเหมาะสมกับเวลาที่เป็นระบบ

3.3 กำหนดกิจกรรม คณะทำงานควรกำหนดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหา ควรคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน รูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) ที่ต่างกัน ปริมาณกิจกรรมที่พอดีและเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติ

3.4 กำหนดคาบเวลาเรียน ในการกำหนดคาบการเรียน มักยึดเอาโครงสร้างของหลักสูตรแม่บทเป็นหลัก ปริมาณเนื้อหาที่ผู้เรียนจะต้องเรียนเป็นเครื่องกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา ควรมีความชัดเจนในด้านการกำหนดเวลาในเนื้อหาย่อยๆ ว่า ควรที่ใช้กี่คาบต่อเนื้อหา โดยส่วนใหญ่หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมักจะเป็นวิชาเลือกหรือเลือกเสรี จำนวนคาบเรียนและหน่วยการเรียนรู้สามารถยืดหยุ่นได้

3.5 กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล ในการพัฒนาหลักสูตรระดับนี้จะมีลักษณะเฉพาะที่มีผู้เรียนเฉพาะกลุ่ม ดังนั้นการกำหนดเกณฑ์และวิธีการวัดและการประเมินผลควรให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร ควรมีวิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย การตัดสินผลการเรียนควรสอดคล้องกับแนวการวัดและประเมินผลของหลักสูตรแม่บท

3.6 จัดทำเอกสารหลักสูตร เมื่อคณะทำงานได้พัฒนาหลักสูตรที่มีองค์ประกอบครบทั้ง 4 องค์ประกอบแล้ว (จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม การวัดและประเมินผล) ภารกิจต่อไปคือการจัดทำเอกสารหลักสูตรซึ่งได้แก่ แผนการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติมและสื่อต่างๆ

4. คณะกรรมการสถานศึกษาพิจารณาให้ความเห็นชอบ โดยการนำเสนอร่างเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาและระเบียบการวัดประเมินผลต่อคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ หากมีข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการก็นำข้อเสนอแนะดังกล่าวไปพิจารณาปรับปรุงร่างหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความเหมาะสม ชัดเจนยิ่งขึ้นก่อนการอนุมัติใช้หลักสูตร เมื่อได้รับความ

เห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาแล้ว ให้จัดทำเป็นประกาศหรือคำสั่งเรื่องให้ใช้หลักสูตรสถานศึกษาโดยผู้บริหารสถานศึกษาและประธานกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ลงนาม

5. ใช้หลักสูตรสถานศึกษา ครูผู้สอนนำหลักสูตรสถานศึกษาไปกำหนดโครงสร้างรายวิชาและออกแบบหน่วยการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมาย

6. วิจัยและติดตามผลการใช้หลักสูตร โดยดำเนินการติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ เพื่อนำผลจากการติดตามมาใช้เป็นข้อมูลพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพและมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา

องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา เป็นทิศทาง และเป้าหมายที่สำคัญของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่ง เอกรินทร์ สัมมาสาธิต (2545 : 234) ได้กล่าวไว้ มีองค์ประกอบดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน
3. โครงสร้างหลักสูตร
4. มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้
5. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การวัดและการประเมินผล
7. ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้อื่น

หลักสูตรสถานศึกษาควรประกอบด้วยหัวข้อสำคัญๆ (www.thaiblogonline.com) ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานศึกษา

1.1 ประวัติของโรงเรียน ประวัติที่ตั้ง ขนาด จำนวนพื้นที่ ลักษณะการจัดตั้งสถานภาพของสถานศึกษา ระดับการศึกษาที่เปิดสอน จำนวนนักเรียน ความสามารถพิเศษ จำนวนห้องเรียน และห้องปฏิบัติการ อัตรากำลังครูและบุคลากรอื่น

1.2 ศักยภาพของสถานศึกษา จุดเด่น จุดด้อย โอกาส ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาสถานศึกษา ความสำเร็จ ความภาคภูมิใจของสถานศึกษา

1.3 ความต้องการของชุมชน ความต้องการเกี่ยวกับอาชีพเพื่อการศึกษาต่อความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1.4 แนวโน้มการพัฒนาท้องถิ่น สภาพเศรษฐกิจของชุมชน และผู้ประกอบการ สภาพสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน สภาพทรัพยากร จำนวนประชากรในเขตพื้นที่บริการ

1.5 แนวทางการจัดการศึกษา ทิศทาง ข้อความระบுவิสัยทัศน์ กระบวนการจัดทำ วิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายสถานศึกษา ความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของ สถานศึกษา

1.6 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการนักเรียนจำนวนครั้งเข้าร่วมในรอบปี รายชื่อคณะกรรมการที่เข้าร่วม สาระสำคัญของการประชุม โครงสร้างการบริหารงาน ของคณะกรรมการ

2. สารสนเทศที่เกี่ยวกับนักเรียน

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

2.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

2.3 ผลงานการแสดงของนักเรียน

3. สารสนเทศของการบริหารงานอาชีพ

3.1 หลักสูตรและการเรียนการสอน จำนวนชั้นเรียน จำนวนรายวิชาที่เปิดสอน เวลาเรียนแต่ละกลุ่มวิชา

3.2 ความสอดคล้องของหลักสูตรกับความต้องการของท้องถิ่น

3.3 เทคนิควิธีการสอนที่ครูนำมาใช้สอน

3.4 ร้อยละของรายวิชาที่ปรับสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

3.5 การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

3.6 บรรยากาศการเรียนการสอน

3.7 การวัดและประเมินผลการเรียน

3.7.1 ความถูกต้องครบถ้วนเป็นปัจจุบันเกี่ยวกับเอกสารหลักฐานการประเมินผล การเรียน

3.7.2 ความหลากหลายในวิธีการ และการใช้เครื่องมือการประเมิน

3.7.3 การมีส่วนร่วมในการวางแผนวัดและประเมินผลการเรียน

3.7.4 การนำผลการวัดและการประเมินผลการเรียนไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน

3.8 การพัฒนากิจกรรมแนะแนว สภาพการจัดบริการแนะแนว ผลการจัดบริการ แนะแนว

3.9 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผลการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน

4. สารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ

4.1 สภาพการบริหารและการจัดการ

4.1.1 ความสอดคล้องระหว่างวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายการพัฒนา ความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย การรายงานกระบวนการพัฒนาวิสัยทัศน์ การกำหนด ภารกิจและเป้าหมาย

4.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา กับวิสัยทัศน์และ ภารกิจ ข้อความเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายการพัฒนา แผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา รายงานผลความสำเร็จของการดำเนินการตามแผน

4.1.3 ภาวะผู้นำและการบริหาร ข้อมูลที่แสดงการเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วม รับรู้ข้อมูลและการตัดสินใจ ข้อมูลแสดงการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ตามวาระความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ความพึงพอใจในการบริหารจัดการ

4.1.4 การจัดโครงสร้างองค์กร ข้อมูลการจัดบุคลากรตามหน้าที่การยอมรับ ในหน้าที่และความรับผิดชอบในการ ได้รับมอบหมาย ความคิดเห็นเกี่ยวกับการแบ่งหน้าที่ของ บุคลากรในสถานศึกษา

4.2 สภาพและบรรยากาศการเรียนรู้

4.2.1 การมาเรียนของนักเรียนในแต่ละภาคการศึกษา

4.2.2 ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา

4.2.3 การให้บริการด้านสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยในโรงเรียน

4.2.4 สภาพการจัดแหล่งเรียนรู้

4.2.5 การใช้เทคโนโลยีในแต่ละประเภท

4.3 ทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวก

4.3.1 สัดส่วนและงบประมาณพัฒนาคุณภาพแต่ละระดับการศึกษา

4.3.2 งบประมาณการศึกษาต่อคน ต่อปี แต่ละระดับการศึกษา

4.3.3 ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

4.3.4 การใช้งบประมาณตามแผน

4.3.5 การบริหารงบประมาณ

4.4 การพัฒนาวิชาชีพ

4.4.1 ร้อยละของครูที่ทำวิจัยในชั้นเรียน

4.4.2 จุดเน้นของการพัฒนานักวิชาการของ โรงเรียนในรอบปี

4.4.3 ร้อยละของบุคลากรที่ได้รับการประชุมอบรม

4.4.4 ผลงาน เกียรติบัตร รางวัลที่ครู ผู้เรียนได้รับในรอบปี

4.4.5 ร้อยละของบุคลากรที่จัดทำแฟ้มพัฒนางาน

4.4.6 ร้อยละของจำนวนครูที่ได้รับการนิเทศแยกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

4.5 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง และชุมชน

4.5.1 การเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม

4.5.2 การรับการสนับสนุนในด้านต่างๆจากหน่วยงานอื่น และการจัดกิจกรรม

ประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ยังไม่มีการศึกษาวิจัยที่มากนัก ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาผลงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ทั้งในด้านการประเมินหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และการประเมินหลักสูตรในกลุ่มสาระอื่นๆ ได้ดังนี้

รัตนภรณ์ เปี่ยมพงษ์สานต์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตร วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เขตการศึกษา 12 พบว่า ความเห็นของ ครูผู้สอนเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อยู่ในระดับต่ำ ครูผู้สอนมีความเห็นว่าอุปกรณ์การเรียน ตำราเรียน และสถานที่เรียนในโรงเรียนมีขนาดต่างกัน และมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ครูผู้สอนมีความเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่เรียนใน โรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียน ขนาดกลางและขนาดเล็ก

ชรวรรณ นาแหลม (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนร่องวางอนุสรณ์ อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตรแบบ CIPP พบว่า ด้านบริบท วิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างรายวิชา และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีความเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นอยู่ใน ระดับมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้น วัสดุอุปกรณ์ และครุภัณฑ์ในการบริหารจัดการหลักสูตรกลุ่มสาระ

การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีความเพียงพอ ส่วนวัสดุอุปกรณ์ที่ครูเห็นว่าน้อยไป คือ คอมพิวเตอร์ และคู่มือครู/แบบฝึกหัด/ตำราตามสาระต่างๆ ด้านสื่อการเรียนการสอน/บุคลากร/งบประมาณในการบริหารจัดการหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ มีความเพียงพอ ส่วนสิ่งที่มีน้อยไป คือ เครื่องคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เอกสาร ตำรา คู่มือครู และงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากทางโรงเรียน และองค์กรภายนอก ด้านกระบวนการ คือ ครูได้รับการสนับสนุนให้เข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ด้านการใช้หลักสูตร พบว่ามีปัญหาในระดับน้อย ในเรื่องของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรอุดมศึกษาขาดความต่อเนื่อง และเครื่องมือวัดผลประเมินผลประเภทข้อสอบยังไม่ได้มาตรฐาน ด้านผลผลิต คุณภาพของนักเรียน ผู้สำเร็จการศึกษา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงดีมาก มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความเป็นผู้นำ เคารพกฎระเบียบ มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตดี มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนและชุมชน

ระพีพรรณ สิงหนราช (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนป่าซาง จังหวัดลำพูน พบว่า ด้านแผนหลักสูตร ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้ มีความสอดคล้องกับมาตรฐานช่วงชั้นของหลักสูตรแกนกลาง โครงสร้างหลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ด้านปัจจัยสนับสนุนหลักสูตร ห้องเรียนเฉพาะอยู่ในระดับคุณภาพปรับปรุง สื่อการเรียนรู้อยู่ในระดับคุณภาพดี อุปกรณ์การเรียนรู้อยู่ในระดับคุณภาพดี แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนอยู่ในระดับคุณภาพปรับปรุง แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนอยู่ในระดับคุณภาพดี คุณสมบัติของครูผู้สอนอยู่ในระดับคุณภาพดี ด้านกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับคุณภาพดี การใช้สื่อการเรียนรู้ในระดับคุณภาพดี การใช้อุปกรณ์การเรียนรู้ในระดับคุณภาพปรับปรุง การใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนอยู่ในระดับคุณภาพดี การใช้แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนอยู่ในระดับคุณภาพดี การวัดผลประเมินผลอยู่ในระดับคุณภาพดี ด้านผลผลิต คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอยู่ในระดับคุณภาพดี ทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนอยู่ในระดับคุณภาพดี ผลการเรียนรวบยอดระดับชาติอยู่ในระดับคุณภาพพอใช้

สุชาติ กุลชิงชัย (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 1 โรงเรียนมณฑลวิทยายุทธ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา พบว่า ในด้านการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ มีความเหมาะสมมาก

พระมหาสุทนต์ จันทร์ตะนาเขต (2552 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดลำพูน พบว่า ด้านบริบท ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านนโยบายของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นโยบายของโรงเรียน สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และด้านสภาพของชุมชน คนในชุมชนรักถิ่นฐานที่อยู่ ท้องถิ่นของตนเอง ส่วนด้านแผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ รายการการจัดทำแผนการเรียนรู้โดยระบุรายละเอียดของกิจกรรมการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับสภาพชุมชน ด้านปัจจัยนำเข้า ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ครูผู้สอนและนักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานชุมชนท้องถิ่นได้ดี ส่วนด้านงบประมาณมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ จัดงบประมาณสอดคล้องกับกิจกรรมและกลุ่มสาระการเรียนรู้ และด้านการสนับสนุนของชุมชนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านกระบวนการ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยฝึกให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่ดี ตามความมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา และส่งกรอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาหลักสูตร ส่วนด้านการนิเทศติดตาม และการประเมินผลการใช้หลักสูตร มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนมีโครงการนิเทศ ติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ด้านผลผลิต ผู้บริหาร และครูผู้สอน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และพิจารณารายด้านพบว่า พฤติกรรมของนักเรียนหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและต่ำสุด เหมือนกัน คือ มีความซื่อสัตย์ และมีทักษะในการสร้างเสริมสุขภาพ และนักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาพบว่า ด้านพฤติกรรมของนักเรียนหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ รักในศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีไทย และความพึงพอใจผลการเรียนรู้ของนักเรียน

สมชาย วาหา (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนบ้านใหม่ อำเภอลำดวน จังหวัดแพร่ พบว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตร กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และโครงสร้าง สอดคล้องกับสภาพสถานศึกษาและสภาวะปัจจุบันในระดับมากที่สุด ส่วนด้านวิสัยทัศน์ สาระการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สอดคล้องกับสภาพสถานศึกษาและสภาวะปัจจุบันในระดับมาก ความเพียงพอของปัจจัยนำเข้า บุคลากร งบประมาณเอกสารหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนสำหรับใช้ประกอบการเรียนการสอนหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นปัญหาการดำเนินงาน คือ บุคลากรสายสนับสนุนการศึกษา และงบประมาณมีไม่เพียงพอ ขาดวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์ และขาดสื่อการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ไม่มีห้องศูนย์ เป็นเอกเทศเนื่องจากมีข้อจำกัดด้านอาคารสถานที่ การประเมินกระบวนการดำเนินการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอนยังเป็นปัญหา คือ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการเตรียมอาคารสถานที่ที่ยังมีไม่เพียงพอต่อการจัดห้องพิเศษต่างๆ ขาดกระบวนการส่งเสริมการใช้ ICT และขาดการดูแล บำรุงรักษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการเรียนการสอน ครูไม่แจ่มแจ้งมุ่งหมาย ขอบเขตเนื้อหาให้นักเรียนทราบ และการประเมินผลของรายวิชาอย่างไม่ชัดเจน ครูขาดการเตรียม การสอนล่วงหน้า การเรียนการสอนไม่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลาง ขาดการบูรณาการเนื้อหาระหว่างวิชา นักเรียนยังขาดทักษะทางการคิดวิเคราะห์ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินตนเองน้อย ครูไม่นำผลการวัด และประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงด้านการเรียนการสอน ความพึงพอใจต่อความสำเร็จ ในผลการเรียนรู้ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยรวมผู้ปกครองมีความพึงพอใจอยู่ใน ระดับมาก และผู้เรียนปลอดภัยจากสิ่งเสพติดให้โทษ และสิ่งมอมเมา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในภาพรวม มีคะแนนผลการเรียนทุกวิชาเฉลี่ยมากขึ้นตามลำดับ

จึงสรุปได้กรอบแนวคิดการวิจัย ดังรายละเอียดในตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 กรอบแนวคิดการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4

สิ่งที่ประเมิน	ตัวบ่งชี้	คำถามในการประเมิน	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสิน
1. บริบท 1.1 วิสัยทัศน์ ของหลักสูตร	- ความสอดคล้องของ วิสัยทัศน์กับ สภาพแวดล้อมทาง สังคม	- วิสัยทัศน์หลักสูตร สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อม ทางสังคมมาก น้อยเพียงใด	- เอกสาร หลักสูตร - ผู้บริหาร - ครูผู้สอน	- แบบวิเคราะห์ข้อมูล - แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	- วิเคราะห์ เอกสารเนื้อหา	- มีความสอดคล้อง กับสภาพแวดล้อม ทางสังคม
	- การนำไปปฏิบัติได้ จริงของวิสัยทัศน์ หลักสูตรสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	- วิสัยทัศน์หลักสูตร สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีความชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติ ได้จริง	- เอกสาร หลักสูตร - ผู้บริหาร - ครูผู้สอน	- แบบวิเคราะห์ข้อมูล - แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	- วิเคราะห์ เอกสารเนื้อหา	- มีการนำไปปฏิบัติได้ จริง

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

สิ่งที่ประเมิน	ตัวบ่งชี้	คำถามในการประเมิน	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสิน
1.2 เป้าหมายของหลักสูตร	- ความสอดคล้องของหลักสูตรสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กับเป้าหมายการจัดการศึกษาของสถานศึกษาหรือไม่	- หลักสูตรสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาของสถานศึกษาหรือไม่	- เอกสารหลักสูตร - ผู้บริหาร - ครูผู้สอน	- แบบวิเคราะห์ข้อมูล - แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	- วิเคราะห์เอกสารเนื้อหา	- มีความสอดคล้อง
1.3 โครงสร้างหลักสูตร	- ความสอดคล้องของหลักสูตรสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน	- โครงสร้างหลักสูตรสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมกับสภาพสังคมในปัจจุบันหรือไม่	- เอกสารหลักสูตร - ผู้บริหาร - ครูผู้สอน	- แบบวิเคราะห์ข้อมูล - แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	- วิเคราะห์เอกสารเนื้อหา	- มีความสอดคล้อง

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

สิ่งที่ประเมิน	ตัวบ่งชี้	คำถามในการประเมิน	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสิน
1.4 คุณลักษณะอันพึงประสงค์	- ความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตรกับวิสัยทัศน์ การปฏิบัติงานเป้าหมายหลักสูตรสถานศึกษา	- โครงสร้างหลักสูตรสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ การปฏิบัติงานเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษาเพียงใด	- เอกสารหลักสูตร - ผู้บริหาร - ครูผู้สอน	- แบบวิเคราะห์ข้อมูล - แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	- วิเคราะห์เอกสารเนื้อหา	- มีความสอดคล้อง
	- ความสอดคล้องของคุณลักษณะอันพึงประสงค์กับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	- คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือไม่	- เอกสารหลักสูตร - ผู้บริหาร - ครูผู้สอน	- แบบวิเคราะห์ข้อมูล - แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	- วิเคราะห์เอกสารเนื้อหา	- มีความสอดคล้อง

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

สิ่งที่ประเมิน	ตัวบ่งชี้	คำถามในการประเมิน	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสิน
2. ปัจจัยเบื้องต้น 2.1 ผู้บริหาร	- การส่งเสริม/สนับสนุนให้ครูพัฒนาความรู้สภาวะสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	- ผู้บริหารมีการส่งเสริม/สนับสนุนให้ครูเข้าอบรมสัมมนา ดูงานในสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมหรือไม่	- ผู้บริหาร - ครูผู้สอน	- แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	- เปรียบเทียบข้อมูลจริงกับเกณฑ์	- ครูผู้สอนได้รับ การอบรม สัมมนา ดูงาน อย่างน้อย 1 ครั้ง ต่อปี
	- การจัดอบรมสัมมนา ดูงานให้กับครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	- ผู้บริหารมีการจัดอบรมสัมมนา ดูงานให้กับครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หรือไม่	- ผู้บริหาร - ครูผู้สอน	- แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	- เปรียบเทียบข้อมูลจริงกับเกณฑ์	- ครูผู้สอนได้รับ การอบรม สัมมนา ดูงาน อย่างน้อย 1 ครั้ง ต่อปี

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

สิ่งที่ประเมิน	ตัวบ่งชี้	คำถามในการประเมิน	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสิน
2.2 ครูผู้สอน	- ประสิทธิภาพในการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	- ครูผู้สอนมีประสบการณ์ในการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมหรือไม่	- ผู้บริหาร - ครูผู้สอน - นักเรียน	- แบบสอบถาม	- วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและแปลผลตามเกณฑ์	- ระดับมากขึ้นไป
	- การได้รับการพัฒนาหรือการอบรมกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	- ครูผู้สอนได้รับการพัฒนาหรือการอบรมกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมหรือไม่	- ผู้บริหาร - ครูผู้สอน - นักเรียน	- แบบสอบถาม	- วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและแปลผลตามเกณฑ์	- ระดับมากขึ้นไป

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

สิ่งที่ประเมิน	ตัวบ่งชี้	คำถามในการประเมิน	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสิน
	- วุฒิกการศึกษา	- ครูผู้สอนมีวุฒิการศึกษาระดับใด วิชาเอกคืออะไร	- ครูผู้สอน	- แบบสอบถาม	- เปรียบเทียบข้อมูลจริง	- ไม่ต่ำกว่าวุฒิปริญญาตรีตรงตามสาขา
2.3 นักเรียน	- การใฝ่รู้ใฝ่เรียน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องในระหว่างเรียน	- นักเรียนมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องในระหว่างเรียนมากน้อยเพียงใด	- ผู้บริหาร - ครูผู้สอน - นักเรียน	- แบบสอบถาม	- วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและแปลผลตามเกณฑ์	- ระดับมาก ขึ้นไป
2.4 งบประมาณ	- งบประมาณในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	- มีงบประมาณเพียงพอในการจัดกิจกรรมด้านการเรียนการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมหรือไม่	- ผู้บริหาร - ครูผู้สอน	- เอกสารการจัดสรรงบประมาณ - แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	- เปรียบเทียบข้อมูลจริงกับเกณฑ์	- มีการจัดสรรงบประมาณ 1 กิจกรรม/ภาคเรียน

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

สิ่งที่ประเมิน	ตัวบ่งชี้	คำถามในการประเมิน	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสิน
	- งบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน การระดมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	- มีงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมหรือไม่	- ผู้บริหาร - ครูผู้สอน	- เอกสารการ จัดสรรงบประมาณ - แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	- เปรียบเทียบข้อมูลจริงกับเกณฑ์	- มีการจัดสรรงบประมาณไม่ต่ำกว่า 30,000 บาทต่อปี
2.5 แหล่งเรียนรู้	- ความเหมาะสมของห้องเรียนที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้	- ห้องเรียนและสิ่งแวดล้อม เอื้อต่อการเรียนรู้เหมาะสมหรือไม่ มากน้อยเพียงใด	- ผู้บริหาร - ครูผู้สอน - นักเรียน	- แบบสอบถาม	- วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและแปลผลตามเกณฑ์	- ระดับมากขึ้นไป

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

สิ่งที่ประเมิน	ตัวบ่งชี้	คำถามในการประเมิน	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสิน
3. กระบวนการ 3.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	- กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	- ครูผู้สอนมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างไร มากน้อยเพียงใด	- ผู้บริหาร - ครูผู้สอน - นักเรียน	- แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	- วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและแปลผลตามเกณฑ์	- ระดับมาก ขึ้นไป
	- การจัดการเรียนรู้ที่ใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น	- ครูผู้สอนมีการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่	- ผู้บริหาร - ครูผู้สอน - นักเรียน	- แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	- วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและแปลผลตามเกณฑ์	- ระดับมาก ขึ้นไป

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

สิ่งที่ประเมิน	ตัวบ่งชี้	คำถามในการประเมิน	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสิน
	- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการเรียนการสอน	- ครูผู้สอนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปตามแผนการเรียนรู้อหรือไม่	- ผู้บริหาร - ครูผู้สอน - นักเรียน	- แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	- เปรียบเทียบข้อมูลจริงกับเกณฑ์	- ครูผู้สอนมีการจัดการเรียนรู้เป็นไปตามแผนผ่านเกณฑ์
3.2 การใช้สื่อและอุปกรณ์	- การใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาและระดับชั้น	- ครูผู้สอนใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาและระดับชั้นหรือไม่	- ผู้บริหาร - ครูผู้สอน - นักเรียน	- แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	- วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและแปลผลตามเกณฑ์	- ระดับมากขึ้นไป
	- การใช้สื่อสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน	- ครูผู้สอนนำสื่อสารสนเทศมาใช้ในการเรียนการสอนหรือไม่ มากน้อยเพียงใด	- ผู้บริหาร - ครูผู้สอน - นักเรียน	- แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	- วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและแปลผลตามเกณฑ์	- ระดับมากขึ้นไป

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

สิ่งที่ประเมิน	ตัวบ่งชี้	คำถามในการประเมิน	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสิน
4. ผลผลิต 4.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์	- คุณลักษณะอันพึงประสงค์กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	- นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นอย่างไรบ้าง	- ผู้บริหาร - ครูผู้สอน - นักเรียน	- แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	- เปรียบเทียบข้อมูลจริงกับเกณฑ์เกณฑ์	- มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไป
4.2 ความพึงพอใจของผู้ใช้หลักสูตร	- ความพึงพอใจของครูผู้สอน	- ครูผู้สอนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ มากน้อยเพียงใด	- ครูผู้สอน	- แบบสอบถาม	- วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและแปลผลตามเกณฑ์	- ระดับมาก ขึ้นไป

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

สิ่งที่ประเมิน	ตัวบ่งชี้	คำถามในการประเมิน	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสิน
	- ความพึงพอใจของนักเรียน	- นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ มากน้อยเพียงใด	- นักเรียน	- แบบสอบถาม	- วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและแปลผลตามเกณฑ์	- ระดับมาก ขึ้นไป